

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У А.П. ВОЈВОДИНИ

Година VII

Нови Сад, август 1958

Број 8

САДРЖАЈ:

К. Хаџи:	Богобој Атанацковић;
М. Мишић:	Раскид уговора због делимичног неизвршења;
Ф. Ћосић:	Питање надлежности за суђење у правних спорова;
др. Д. П. Радоман:	Здравље радника и радни однос;
К. Х.:	Заједнички састанак судија, тужилаца и адвоката у Новом Саду;
	Некролог;
	Из судске праксе;
	Службена саопштења.

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У А. П. ВОЈВОДИНИ

Година VII

Нови Сад, август 1958

Број 8

БОГОБОЈ АТАНАЦКОВИЋ

У другој половини и пред крај XVIII века углавном под утицајем француских филозофа, а касније резултата и тековина француске револуције, почели су широм Европе да се развијају нови друштвени односи. Ови нови друштвени односи имали су за последицу стварање новог друштва и нових услова живота у свим областима људске делатности. У првом реду формира се и учвршћује ново грађанско друштво са својим карактеристичним обележјима. Али, непосредно после тога код великих народа Западне Европе настајао је млад и јак раднички покрет, који је убрзо постао значајан фактор у политичком, друштвеном и економском животу тих народа, тежећи да што брже изједначи своје снаге са снагама грађанског сталежа. Стварање једног јаког грађанског сталежа на Западу Европе имао је свог утицаја и на оне народе који су, било што су били под туђинским ропством, било пак зато, што нису живели у једној државној заједници, него у више, били заостали иза западних народа у свом природном развоју.

Ти народи узимали су пример од развијенијих народа, нарочито омладина тих народа, која је почела да се спрема за живот на иностраним школама и универзитетима.

Тако је и српски народ у Аустрији и Угарској, јер у то време Србија није била још ослобођена, већ у последњим деценијама XVIII века почео да изграђује свој грађански сталеж.

Изграђивањем грађанског сталежа дошао је наш народ до једне релативно јаке интелигенције, не само свештеничке и учитељске, које је дотле било, него једне интелигенције која је све више продирала у све области науке, у првом реду права, филозофије и медицине.

Сасвим је природно да је у оно време ондашња наша омладина најрадије студирала правне науке, јер су ове давале основ знања не само стручног, него и политичко-економског, које је било од највеће важности у првом реду за одбрану националности Срба у Аустрији и Угарској за рад на одржавању и учвршћивању Српства у Аустрији и Угарској.

У туђинској земљи није лако било доћи до положаја у државној служби. За те положаје су били везани врло често тешки услови, које није свако могао да прихвати већ због националних убеђења и разлога. Према томе, природна је појава да су млади Срби, дипломирани прав-

нији, више тежили адвокатури, као самосталној и слободној професији, коју су неометано и слободно могли да упражњавају, мада су примали као напр. Атанасије Теодоровић, Димитрије Кузмановић др. Петар Јовановић, Никола Савић, др. Јован Хацић — Милош Светић. и положаје професора и учитеља на српским вероисповедним школама. Један део тих адвоката бавио се, поред адвокатуре, и политиком, писањем и јавним пословима уопште, па су тиме стекли велике заслуге за наш народ.

Нарочито је значајан и велик допринос адвоката Војвођана на књижевном и политичком пољу.

Јован Мушкатировић који је адвокатски испит положио 10 матра 1773 у Будимпешти, био је први Србин адвокат са положеним адвокатским испитом, био је књижевник, пријатељ и следбеник Доситеја Обрадовића. Књижевници и политичари били су у XIX веку: др. Јован Хацић — Милош Светић, Павле Бецић, Јефтимије Јовановић, Евстатије Михајловић, Димитрије Нешић, Јован Поповић-Мостарски, Георгије Петровић, Јефтимије Поповић, Павле Којић, Јаков Игњатовић, Јован Стерија Поповић, др. Јован Суботић, др. Светозар Милетић, др. Михајло Полит-Десанчић, Константин Богдановић, Коста Трифковић, др. Стеван Павловић, др. Владимир Николић-Земунски, Мита Поповић, Арнот Арновљев Антоније, др. Павле Трифунац и толико многи други, који су сви по занимању били адвокати.

У тој плејади тако заслужних Срба адвоката необично високо место заузима Тимотије-Богобој Атанацковић, адвокат и књижевник чија стогодишњица од смрти пада на дан 28 августа 1958 године.

Сматрамо за нашу дужност нас адвоката у Војводини у првом реду, а и свих адвоката наше земље, да се сетимо, да одамо заслужено признање, иако скромно, нашем великом Богобоју Атанацковићу о стогодишњици од његове смрти.

*

Тимотије Атанацковић рођен је у Баји 10 јуна 1826 године, а умро је у Баји 28 августа 1858 године, након тешке болести-туберкулозе. Сахрањен је у Баји. Према подацима које смо ових дана добили његов споменик још увек стоји са следећим натписом: „Спомен Анастасије Атанацковић рођ. Крстанићеве, која се родила 1808. октобра 12-ог а преминула г. 1850 децембра 19 и Тимотија Атанацковића адвоката, који се родио год. 1826 јуна 10-ог а умр'о 1858 г. августа 28-ог”.

Основну школу и нижу гимназију завршио је у Баји а затим вишу гимназију у Пешти. Право је учио у Пешти и у Бечу, где је положио и адвокатски испит-цензуру.

Тимотије Атанацковић у својој осамнаестој години живота објављује свој први књижевни рад песму **Посестрими** и онда узима српско име Богобој, име много привлачније народу.

После завршених наука био је адвокатски приправник у адвокатској канцеларији Дорнерса у Бечу. У тој у оно време најчувенијој бечкој адвокатској канцеларији, чији је шеф био придворски саветник, „изучавао је практичну адвокатуру”.

Још као студент у Бечу припадао је Вуковој групи, групи његових ученика. Ту се спријатељио са Бранком Радичевићем, Светозарем Милетићем, Ђуром Даничићем, а нарочито са Бранком кога је посећивао у Броду и у Бечу, а Бранко је њему долизио у посете у Баји.

На мајској скупштини 1848 године играо је запажену улогу. Био је члан народног изасланства, које је од патријарха Рајачића тражило „да пред народ изнесе и протумачи народне повеље“ (привилегије српског народа у Аустрији прим. К. Х.). Дознавши од Августа Пијук-овића, посредством Мите Севића, да му претстоји хапшење од стране мађарских власти и оптужба за велеиздају пред крвавим (преким) судом, он се склонио у Беч, а затим је кренуо на своје прво велико путовање по Европи.

После догађаја из 1848-49 године долази у Нови Сад са намером да овде отвори своју адвокатску канцеларију, али ту намеру напушта. Затим одлази на свој други велик пут. На оба своја пута он је посећивао све веће градове Европе: Праг, Лајпциг, Берлин, Хамбург, Париз, Дрезден, Минхен, Лондон, Италију. Са ових путовања слао је занимљиве путописе са тенденцијом приказивања начина живота у иностранству и поучавања наше средине. На путу а и иначе водио је **Дневник**.

Адвокатску канцеларију отворио је у Баји 1851 године, коју је водио до своје смрти 28 августа 1858 године.

*

Ми ћемо покушати да изнесемо и анализирамо Богобоја Атанацковића, као човека, његов живот и рад као адвоката. Нисмо позвани да се њиме позабавимо као књижевником, али ћемо, колико је неопходно потребно, изнети и његов рад на књижевном пољу.

*

Какав је био човек Богобој Атанацковић?

О томе налазимо податке у предговору Мите Поповића, који се из свог детињства сећа Богобоја Атанацковића, а који је објављен уз писма његова у **Летопису Матице српске** за 1885, књига 144, стр. 1—9. Мита Поповић овако описује Богобоја Атанацковића:

„Покојник је витога стаса и високог узраста био, Ход му беше поносит, а већ прва појава његова учинила је на сваког најбољи и најпријатнији утицај. Очи му беху велике и црне, отворене и благе, ал' ипак пуне огња и жара, као да му се у њима огледао његов велики дух. Богате и црне власи у лепој су хармонији биле с блеђаним, ал' израза пуним му лицем. Чело му беше високо и отворено, брада танка и црна, а руке су му тако мале биле, да је увек женске рукавице носио.”

„У лепој шали и финим досеткама уживао је, и сам увек шалу збијао, па још и онда, кад му је коштуњава смрт већ на вратима кукала.”

„Карактера беше светла и чиста, у адвокатским својим пословима савестан, прижељан, ревностан и тачан, у приватним круговима радо виђен, пријатан и љубазан, а према пријатељима својима отворен, веран и поверљив.”

Богобој Атанацковић био је несумњиво врло културан човек. Располагао је темељним знањем и свестраном културом. Све своје школе и науке завршавао је увек са одликом „седео је у првој клупи”. Говорио је од страних језика француски, немачки и мађарски. У свом Дневнику често је своје осећаје и мисли убележавао француски.

Био је велик родољуб. Нарочито се поносио да је из „Српског Војводства”, које је у многим својим делима величао и уздизао. Био је Србин, али и Југословен. 1849 године враћајући се са пута по Европи посетио је у Загребу Људевита Гаја, који му је понудио службу у својој писарници. Указивао је у својим делима на братство са Буњевцима, што је нарочито лепо приказао у приповетци **Буњевка**. Говорећи о тежњама српског народа овако пише: „Тако, дакле, темељ наших тежњи је право, које је сваком поједином човеку за себе а тим више целом народу урођено. Поред овог ми смо за истину и свету правду.”

Богобој Атанацковић у својим делима није се много инспирисао из његовог рада као адвоката. Он није написао неко дело узимајући догађај из своје праксе, као што је Стерија написао **Помирење** или **Адвокат**. Он својим личностима није давао професију адвоката.

У приповетци **Рукавице** главна личност Милан је правник, који је у Пешти положио адвокатски испит-цензуру. И ништа више.

У приповетци **Два пољубца** на једном месту пише: „Кочијаш се намршти, он је мислио путник ће рећи: спахија, судија, вишкар или другу какву реч која означаје господство”. стављајући тиме адвокате међу лица која су се сматрала „господом”.

У приповетци **Хајдуци** једна од личности је Вук Васојевић, „који беше судија у околини познат са окружности своје”.

Међутим, у свом једином роману **Два Идола** главни јунак Милан је правник. У том роману речито приказује суђење крвавог (преког) суда у Суботици за време догађаја из 1848—49 године, који је судио српским родољубима за велеиздају, па и главном јунаку романа Милану. У том приказивању кривичне расправе он врло симпатично третира улогу браниоца оптужених.

Иван, друга личност поред Милана у роману **Два Идола** овако се обраћа крвавом (преком) суду:

„Е, дабогме — проговори Иван — мени додуше, неће још дуго требати моје прси, али опет зато нећу да их кварим улудо говорећи. Кад сте купили сведоке и научили их шта да говоре, а ви купите и бранитеља, ако вам треба, па га научите како ће нам и он врат ломити”.

„Иван говораше јасно и разумително. Кад је изговорио, у народу се метеж роди; свако се дивно томе човеку, који извесно зна да ће скоро умрети, па опет лакрдијашин.”

„Утоме један млад бледолик човек, са благородним ликом, лепим високим челом, ватреним погледом, смеђом косом, плавим дугачким брковима, стаде пред судије, па својим јасним гласом проговори:”

„Ја сам бранитељ ове госпode”.

„После тога се окрене сужницима, па им љубазно проговори:

„Браћо, мене нису судије поткупиле, већ ћу вас бранити, јер ви то заслужујете”.

„Сад се тек учини жубор међу народом. Што овај човек учини, то бејаше више него јунаштво. Бранити несрећнике којима су суботичке судије напиле чашу, то шћаше рећи: ја стрмоглавце падам у беду и мећем своју главу у торбу.”

„Обранитељ, на највеће чудо, свију почне говорити. Говорио је ватрено, а речи његове беху тако праве и побудителне, да су многима сузе на очи натерале.”

„Лај, лај; за оне је тана саливено, па сад можеш лајати колико год хоћеш” — мумлаху други, који су немилостиви били као пси.”

„Тако и бејаше. Судије осудише сужнике да умру од праха и олова.”

Иако адвокат Богобој Атанацковић у својим делима није узимао за личности адвоката, овај приказ крвавог (преког) суда је апотеоза адвокатури и адвокатског позива. Он је приказао једног неустрашивог браниоца за најтеже кривично дело оптужених родољуба, у изузетно тешким приликама, када је пресуда унапред скројена а одбрана самим тим без наде на успех. Његов бранилац свесно „стрмоглавце пада у беду и меће своју главу у торбу”. То је прави лик правог браниоца, јер је тај бранилац прожет својом светом и највишом дужношћу, када сам без да је позван или одређен за браниоца, преузима ту тешку, али толико величанствену дужност, коју врши мушки, са пуно храбрости, убелљиво и са пуно уверења.

Богобој Атанацковић овим указује на то каквих је било адвоката, каквих је било бранилаца у оним бурним временима, тако тешким за наш народ. Он таквом адвокату, таквом браниоцу одаје пуно признање, најлепше које један велик писац може да ода. А овим описом ми стицемо сазнање и о томе каквог је адвоката, каквог је браниоца Богобој Атанацковић замишљао и имао пред очима као савршеног типа адвоката-браниоца.

Ово што смо изнели је све што се у делима Богобоја Атанацковића односи на адвокатуру и адвокатуру, а то је управо не само доста, него и врло много.

*

Какав је био адвокат Богобој Атанацковић?

О томе имамо највише података у личној преписки Богобоја Атанацковића, коју је водио са његовим „шурем” Митом Севићем, адвокатом, среским судијом, а касније начелником града Баје, а која писма је објавио Мита Поповић, зет Мите Севића, у 144 књ. **Летописа Матице српске** за 1885 годину.

Писмо III. Баја, уочи Митровдана 1849.: „Данас беше њих неколико Србаља код мене и молише ме, да им напишем молбенице за инквизицијалну комисију.”

„Мени овај посао уопште није мио, али за љубав тих сиротих људи хајд’ нек буде од моје стране.”

„Јавите ми, молим вас, шта мислите од ваше стране, а понајвише којега **правца и мотива** да се држим у писању, па на киме да тражим

новчану награду за патњу и трошкове тамо, где се сведоци нису лажно заклињали, а људи су с тога страдали, што се држали цара и народне странке.” „Мени је жао, што вам сад досађујем, кад сте с послови тако оптерећени, ал’ ја то не чиним себе ради, већ ради наше странке, а кад би ове људе од себе одбио: досађивали би сигурно вама.”

Писмо IV. Нови Сад, 2 јануара 1852; захваљује Мити Севићу на обавештењима која му је дао у вези са „рекурсом” (компетовањем, прим. К. Х.) за „штапанвалтшафт” (градски фишкалат, прим. К. Х.), и моли Миту Севића да учини све да он у Бају дође, јер иако му је јако лепо у Новом Саду, он ипак жели да се пресели у Бају. У Новом Саду „проводи дан у послу, а вече, доста пута и ноћ у весељу.”

Писмо V. Баја, 9 март 1854: „Ја сам опет болешљив, а у недељу би морао у Сомбор ићи, јер тамо ћу „Тагзатцунг” (расправу, прим. К. Х.) имати.”

Писмо VI. Баја, 17 јула 1854: „Ја ћу Вас од времена до времена о себи извештавати; за сад ћу вам ређе писати, јер пре него што пођем, хоћу двогубим силама да радим и своје послове овде у ред да доведем”. Писмо писано пред претстојећи пут у Нови Сад, Темишвар, Пешту и Беч.

Писмо IX. Баја, 10 јануара 1855. „Ја сам вам се, шогоре, упрегао као таљигах и радим и оно што би ми требало и што не. У друштво ни једно не идем, прво, што немам кад, а друго, што ми се не мили. Вечери проводим радећи или гдекад код Мандића,” (др. Теодор Мандић, био је начелник града Баје. касније владин саветник за црквена питања у Темишвару, Пешти и Бечу, велик добротвор Српске православне велике гимназије у Новом Саду).

Писмо X. Баја, 24 јануара 1855.: „... процеса добивених кијамет. Клијенте сам научио, да бечки плаћају. Мајер ми од нове године даје дуплу плаћу (хонорар прим. К. Х.). Из Темишвара је дошло, да ми варош плаћа за „вајзенкомисију” (сирочадска комисија, прим. К. Х.) 400 фор. а фишкалат наобашка. Пештански банкар Malvieux послао ми је пуномоћје за све његове послове. Једног сам му Чивутина у Татахази ексеквирао, па ми је платио, као какав принц. Осим тога имам и лепих клијенткиња”.

Писмо XXI. Баја 3 јануара 1857 (у оригиналу датирано 1856 године, али је утврђено да је стварно писано 1857 године, а разлика је настала погрешком пера): „Једва једанпут могах себи уграбити толико времена, да Вам се јавим. Верујте, овај мој занат, овако као што је сад, тако ми је **теретан**, да бих волео гдекоји дан, да сам се погодио дрва сећи, него у толиком вирвару као **роб** клијената дан и ноћ проводити — човек ни да одахне”.

Из ових писама Богобоја Атанацковића можемо да утврдимо какву је адвокатску канцеларију имао и којим се пословима, као адвокат, бавио.

Још као млад човек, непосредно после бурних догађаја 1848—49 године он тражи од Мите Севића, већ искусног адвоката, савет у ком правцу и са каквим разлозима и образложењем треба да саставља молбе на инквизицијалну комисију, да му тај посао није мио, али да то хоће да чини у првом реду да помогне људима, те хоће то да чини

„ради наше странке” тј. народне ствари и пита од кога, од које власти да тражи за те страдалнике „новчану награду за патњу и трошкове” тј. новчану накнаду — оштету, а не неку награду за свој рад.

Богобој Атанацковић је имао врло јаку и угледну адвокатску канцеларију. Био је познат као адвокат не само у Баји и околини, него и у удаљенијим крајевима, па чак и у иностранству.

Градски фишкар у Баји, заступник сирочадске власти (стола), са 400 форинти годишњег хонорара, заступник банака, богатијих појединаца, заступник многих странака, адвокатска канцеларија ишла му је сјајно, имао је врло велике приходе, тако да је за релативно кратко време стекао прилично имање у некретностима. Као правник и адвокат морао је бити међу најпризнатијим и највише цењеним та „процеса добијених на кијамет”. За своја заступања и рад наплаћивао се врло добро, јер „клијенте сам научио да бечки плаћају”.

Али, иако је задовољан својим адвокатским позивом и радом, ипак се и жали. Жали се на тегобу и тешкоће адвокатског позива, који није лак, него напротив тежак. Студирање предмета и списа, конферисање са странкама, давање савета, састављање тужби, поднесака, припремних списа, спремање расправа, студирање и спремање одбрана, састављање жалби и одговора на жалбе, ревизија, ванредних правних лекова, проучавање судске праксе и примене исте на конкретан случај све су то послови који су и тешки и пуни одговорности, а изискују нарочито залагање адвоката, а према томе и огромно улагање труда и времена. Јер ако је адвокат савестан и предан својој дужности он само тако сме и може да ради. Ова обавеза адвокатског позива није мимоишла ни Богобоја Атанацковића. Он налази забаве само онда када му то допуштају послови. ”Занат” — адвокатура — је њему теретан, јер је он роб клијената и као такав дан и ноћ проводи на њиховим предметима, тако да је „упрегнут као таљигаш”, а понекад зажали што се није погодио „да дрво сече”, јер и то је лакше, него бити адвокат.

Све што смо цитирали из његових писама упућених Мити Севићу, исто адвокату, доказује да је Богобој Атанацковић био врло способан, необично вредан, изнимно савестан (неће да пође на пут док не посвршава све своје послове), примеран, угледан адвокат, који је адвокатури оног времена био понос и дика.

Немамо, нажалост, предмете његове канцеларије, списа из адвокатске канцеларије Богобоја Атанацковића. Да их имамо могли би смо да утврдимо и метод и стил рада, његова правна резоновања у конкретним парничним, ванпарничним и кривичним предметима, како је прилазио решавању појединих правних проблема, како је постављао кривичне одбране и компликованије тужбене захтеве, а тиме би наша оцена Богобоја Атанацковића као адвоката била потпунија. Чинили смо неке покушаје да у архивама у Баји и Печују евентуално нађемо неке списе, деловодне протоколе, уписнике судова и града Баје из оног времена, из којих би смо могли доћи до неких конкретних података. Ти су нам покушаји, верујемо само за сада, остали безуспешни.

*

Не би било потпуно ово наше одавање поште и признања Богобоју Атанацковићу, ако не би смо изнели, бар наслове, његових књижевних

радова и оцене стручњака који су проучавали књижевно дело и стварање његово.

Богобој Атанацковић написао је две песме, једну посрбљену и дванаест оригиналних новела, један подужи роман у два дела, путописе и Дневник.

Две песме **Посестрими** и **Звезди Даници** објавио је 1841 године. То су му били први књижевни радови. Написао је следеће новеле: **Крвава света, Ефросина, Две сестре, Љубезник и удварач, Убица, Мати и кћи, Нанка, Хајдуци, Буњевка, Рукавице, Три зелене шибљике, Два пољубца**, а роман носи назив **Два Идола**. Осим тога, публиковао је у листу **Српске новине** своје путописе под насловом **Писма српског путника**, а др. Милан Савић је 1918 године објавио **Дневник**, вођен у 1849 и 1850 год.

др. Милан Савић у предговору књиге **Путовање Богобоја Атанацковића** у којој је објавио његов **Дневник** за 1849 и 1850 године даје овај суд о Богобоју Атанацковића као писцу: „У нашој књижевности заузима Богобој Атанацковић врло важно место. Он је творац наше модерне новеле као год што је Јаков Игњатовић творац нашег модерног романа, Бранко Радичевић наше модерне лирике и Јован Стерија Поповић наше модерне драме, трагедије и комедије. Слог му је течан и симпатичан са свима новелистичким обележјима. Најпознатија белетристичка дела су му новела **Буњевка** и роман **Два идола**.” Дакле, од четири творца наше модерне књижевности, по др. Милану Савићу, тројица су адвокати: Јаков Игњатовић, Јован Стерија-Поповић и Богобој Атанацковић!

др. Јован Скерлић у својој студији о Богобоју Атанацковићу даје следећу оцену:

„**Буњевка** и **Два Идола** писани су добрим српским језиком и спадају међу најбоље написане ствари тога доба. Он је био један од првих присталица новог правописа и народног језика”.

„Богобој је један од ређих писаца са краја четрдесетих и с почетка педесетих година који нису потпуно прегажени временом и чија су дела надживела човека који их је писао. Изгледа да савременицима његов значај није изгледао особито велики, док је данас опште примљена ствар да је он писац који је оставио приметна трага за собом и једна од крупнијих појава наше књижевности”.

„Дела зрелог доба Богобојева, најбоље што је изишло из његова пера, оно што му је сачувало име: јесу новела **Буњевка** и роман **Два Идола**, дела која носе траг Четрдесетосме и њоме су прожета.”

„**Буњевка** је ван сваког спора најбоља новела Богобоја Атанацковића, она му је најпознатија и највише прештампавана.”

„Један од тих људи који пробијају лед и крче нове стазе био је и Богобој Атанацковић. Као човек врло обичан, као писац добар само у извесним тренуцима, без великих способности, без правог уметничког осећања, његова права, унутрашња књижевна вредност, независно од сваких обзира и свију његових историских заслуга, врло је мала. Међутим, **Два Идола** и **Буњевка**, које својим смером, релативно бољом обрадом, извесним, рудиментарним реализмом спадају у најбоље про-

изводе српске књижевности у половини XIX века. Поред тога — што не треба заборавити — то је један од првих поборника новог правописа и народног језика”.

*

У стотој години од смрти адвоката и књижевника Богобоја Атанацковића адвокати данашње Југославије, а нарочито адвокати данашње Војводине, са поносом и пуним поштовањем и признањем се сећају и одају своју захвалност писцу и адвокату Богобоју Атанацковићу.

Коста Хаџи

БИБЛИОГРАФИЈА:

1. Мита Поповић: Богобој Атанацковић, Летопис Матице српске, књига 144, за 1885 год., стране 1—26;
2. др. Јован Скерлић: Богобој Атанацковић, студија из историје српске књижевности, Летопис Матице српске, књига 221, стр. 27—46 и књига 222, стр. 52—74, за годину 1903;
3. Јеремија Живановић: Путовања Богобоја Атанацковића, Српски књижевни гласник, год. 1908, књига 21, стр. 580—590;
4. др. Милан Савић: Путовање Богобоја Атанацковића, издање Огњановићеве универзалне библиотеке, књига 5, година 1918;
5. Јеремија Живановић: Предговор Целокупним делима Богобоја Атанацковића, Библиотека српских писаца, год. 1928;
6. Богобој Атанацковић: Целокупна дела цит. као под 5.

РАСКИД УГОВОРА ЗБОГ ДЕЛИМИЧНОГ НЕИЗВРШЕЊА

I

У Збирци одлука Врховних судова донетих у кривичном и грађанском поступку под бројем 217 изнета је одлука Врховног суда НР Србије Гж-1789/54 од 25. X. 1954 године у којој се разматра један случај по уложеном захтеву за раскид уговора због делимичног неизвршења.

Та одлука гласи:

„Тужилачка странка у тужби је навела да је 12. IX. 1952 године са туженим закључила уговор о изради столарије и тужени је примио на име капаре 200.000.— динара. Међутим, тужени није могао да испуни уговор о року, па је са тужилачком странком 31. VIII. 1953 године закључио нови уговор само у погледу рока испоруке и повећања капаре, тако да је рок испоруке утврђен до 20. XII. 1953 године а и капара је повећана са 50.000.— динара. Тужени је тужилачкој страни испоручио само 10 врата без брава и 4 мала прозорчета. Стога тужилачка страна тражи раскид уговора, повраћај дате капаре као и 1.000.— динара на име уговорне казне.

Окружни суд је усвојио тужбени захтев у погледу раскида уговора и повраћаја капаре.

Противу пресуде Окружног суда изјавио је жалбу тужени.

Врховни суд НР Србије укинуо је пресуду Окружног суда, а са ових разлога:

Правно је правило, да ако једна страна уговор делимично изврши, да друга страна нема права на раскид уговора, већ има право да тражи испуњење уговора као и накнаду штете зато што уговор није испуњен на време и начин како је то уговорено.

У овом случају тужилачка страна је на расправи признала да је тужени већи део столарије, који је једино и био предмет уговора, израдио и да је изванредан његов део и наместио у дому тужилачке стране.

Према томе, кад је тужилачка страна признала да је дошло до делимичног извршења уговора од стране туженог, онда је било потребно утврдити: за колико је уговор извршен, па да ли има уопште места раскиду уговора, обзиром на напред наведено правно правило, које ваља тумачити тако: да раскиду уговора нема места, ако је уговор од уговорних страна извршен у оноликом делу који показује, да су странке озбиљно приступиле извршењу уговора и да показују вољу да га заиста и изврше.

Према томе, уколико, с обзиром на количину израђене столарије, не буде места раскиду уговора, тужилачка страна има права само да тражи извршење уговора и накнаду штете с тим, да место штете, која би настала због неизвршења уговора у предвиђеном року, има права да тражи само уговорену новчану накнаду".¹⁾

II

Одмах ћу напоменути да не делим схватање Врховног суда НР Србије, које је изнето у овој одлуци. Изгледа ми да је то схватање превазиђено и да не одговара потребама нашег права.

За ово своје тврђење имам довољно ослонаца не само у пракси пред-ратних судова и једног доброг дела правне теорије из тог времена, већ и у схватањима наше савремене правне доктрине и праксе наших других републичких судова.

Овде треба одмах напоменути да у овом чланку не разматрам случајеве у којима је у самом уговору садржана клаузула о допустивости раскида уговора на случај делимичног неизвршења (лекс комисорија) пошто су то случајеви који за праксу и теорију ни раније а ни сада нису били спорни.

Исто тако у овом чланку разматрам само случајеве једностраног захтева за раскид уговора на случај делимичног неизвршења, јер су ти случајеви искључиво предмет интересовања и судске праксе и правне теорије.

И најзад треба напоменути да ме овом приликом интересују само случајеви делимичног неизвршења уговора, који нису последица објективне немогућности извршења односно више силе у случајевима који имају правни значај више силе.

III

1. Као пример схватања наше раније судске праксе (супротне схватању Врховног суда НР Србије) у тумачењу правних правила која ре-

гулишу ову материју. навешћу познату одлуку Касационог суда у Београду Рев. 1853/39 од 4 новембра 1939 године која је заједно са схватањем нижих судова приказана у Архиву за правне и друштвене науке за месец март 1940 године.

„У једном спору тужбом је тражено, да се раскине уговор о куповини и продаји одређеног непокретног имања и тај захтев је образложен овако: тужилац је продао туженом Славку и његовом брату Светозару своје непокретно имање за цену од 10.500 динара. Купац Светозар још при закључењу уговора исплатио је свој део куповне цене, док тужени Славко, немајући готовог новца, споразуме се са тужиоцем као продавцем, да му уместо куповне цене да меницу на суму од 5.000.— динара. Ову меницу, коју је туженик потписао као акцептант, тужилац, је есконтовао код једног новчаног завода, пошто је исту претходно потписао као трасант. У прво време, туженик је обавезу по меници испуњавао, али је доцније престао са плаћањем, тако да је тужилац морао остатак меничног дуга у 4.400 динара да плати, будући да је и он био менични дужник. На тај начин, према наводима тужбе, туженик није испунио обавезу из уговора о куповини и продаји, јер није платио куповну цену, те је са тог разлога тражен раскид уговора. За доказ ових навода, тужилац је поднео писмено од 8 априла 1930 године, које садржава битне елементе уговора и споразум странака по коме тужилац прима од туженика, уместо куповне цене меницу на 5.000.— динара. На крају овог писма продавац признаје да је и од купца Славка измирен у продајној цени, јер сума по меници пада на терет купца Славка.

На прву расправу која је била одређена пред Среским судом у Пироту, туженик није дошао, икао је био уредно позван па је заступник тужиоца предложио да се на основу § 492 ГРПП донесе пресуда због изостанка. Срески суд усвоји овај предлог, али одбије тужбени захтев из два разлога. По првом, тужилац је требало да тужи и другог купца, јер кад је једно имање продато двојци купаца, онда се због јединственог супарничарства и раскид уговора може тражити само и према једном и према другом купцу заједно, према другом разлогу, тужилац уопште не може тражити раскид уговора, када сам признаје, да је туженик делимично испунио уговор — § 553 ГЗ.

Окружни суд у Пироту, као позивни, потврдио је ову пресуду првостепеног суда, прихватајући само други разлог пресуде, по коме је туженик свођењем менице на 4.400.— динара, у ствари делимично испунио уговор, те због тога тужилац има право по § 553 ГЗ да тражи само испуњење уговора, а не и његов раскид.

Касациони суд у Београду, међутим, по ревизији тужиоца, преиначио је пресуду позивног суда и усвојио тужбени захтев у целости, дајући углавном ове разлоге:

Када се чињенички наводи тужбе узму као истинити, они се као такви имају сматрати, јер нису оповргнути доказима који се налазе пред судом — § 492 ГРПП, онда произилази, да туженик није исплатио тужиоцу куповну цену у целости, јер не испуњавајући своју обавезу по меници, како је то било међу странкама уговорено, туженик је довео тужиоца у положај да ову меницу плати, а тиме је тужилац остао без

куповне цене у износу од 4.400. Код оваквог стања ствари, поставља се питање, да ли тужилац има право на раскид уговора, иако му је куповна цена делимично исплаћена или пак он може тражити само испуњење уговора, односно исплату куповне цене. По овом питању првостепени и позивни суд дали су погрешну правну оцену, када су позивајући се на § 553 ГЗ одбили захтев за раскид уговора. Ово због тога што је § 553 ГЗ општи пропис, који важи за све уговоре, уколико закон није друкче наредио код појединих уговора. Код уговора о куповини и продаји међутим, закон у § 656 ГЗ изузетно наређује, да ако купац не положи куповну цену у целости, онда продавцу стоји на вољу или цену захтевати или уговор раскинути. Па како је према изложеном утврђено да туженик у конкретном случају није платио куповну цену у целости то је захтев тужбе требало уважити на основу § 656 ГЗ. На супрот оваквом гледишту неби се могло истаћи ни то, да је туженикова обавеза била да куповну цену плати на почек, јер и код такве куповине долази до примене § 656 ГЗ.”²⁾

Коментаришући ову одлуку Касационог суда у Београду, у истом броју овог часописа, Никола Срзентић је писао:

„Образложење које су дали првостепени и позивни суд у изнетом случају не може се прихватити. Касациони суд са разлогом указује, да се § 553 ГЗ не може применити код уговора о продаји и куповини, када продавац тражи раскид уговора због неисплате цене, јер је тај случај посебно предвиђен у § 656 ГЗ, који се према § 553 ГЗ појављује као лекс специјалис”.³⁾

2. У ранијој једној својој одлуци Касациони суд је имао друкчије схватање исто као и схватање Врховног суда НР Србије из поменуте одлуке.

Приказ те одлуке у Архиву за правне и друштвене науке број 5 из 1937 године гласи:

„Окружни суд за град Београд пресудом од 15 маја 1935 године По-1092/34 одбио је тужиоца од тражења, налазећи да по § 553 ГЗ једна уговорена страна нема право да тражи раскинуће уговора услед тога што је друга страна само делимично испунила уговор, према чему су остали наводи тужиоца безпредметни.

Ову пресуду одобрио је Апелациони суд својом пресудом П-684 од 23. III 1937 године.

Касациони суд оснажио је пресуду Апелиционог суда. (Одлука Касационог суда у Београду од 1. X. 1937 године. Рев. бр. 1272/37)”.⁴⁾

Са овим схватањем Касационог суда, у овом њеном делу, сложио се рецензент те одлуке Т. Ивановић.⁵⁾

Професор Милан Бартош, међутим, поводом те одлуке Касационог суда учинио је и ову примедбу:

„Ова пресуда је врло карактеристична. Она је потпуно усвојила владајуће гледиште (које у науци брани г. проф. Живојин Перић) да се по Српском (за разлику од Аустриског) грађанском праву не може раскинути уговор због неизвршења од стране друге странке. Тиме је одбачено гледиште које брани г. проф. Драгољуб Аранђеловић, иако је оно било ближе практичном животу.”⁶⁾ (подвукао М. М.)

По свему судећи проф. Милан Бартош био је за друкчије решење.

IV

Како је ово питање решавано у упоредном праву?

Летимичан поглед на упоредно право открива нам углавном четири групе схватања у решавању ових случајева.

По првој групи законодавстава (Енглеско право) делимично неизвршење уговора од стране једне уговорне стране даје право другој уговорној страни на улагање захтева за накнаду штете, а само изузетно та уговорна страна може тражити накнадно испуњење.⁷⁾ Дакле, тежиште је на раскиду уговора а не на његовом извршењу.

У другим правима (Аустриски ГЗ, Швајцарски ГЗ, Црногорски ГЗ) на случај делимичног неизвршења уговора од стране једне уговорне стране, друга уговорна страна је обавезна да, пре него што тражи раскид уговора, одреди рок за накнадно извршење уговора у ком року је друга уговорна страна дужна да уговор испуни. Уколико у том року не дође до испуњења уговора, друга уговорна страна овлашћена је да уложи захтев за принудно извршење уговора, односно накнаду, штете или захтев за раскид уговора.

По трећој групи законодавстава (Француски ГЗ) изражено је схватање да је једна уговорна страна у овим случајевима овлашћена да тражи раскид уговора и без одређивања накнадног рока за извршење уговора.

И по четвртој групи законодавстава заступљено је схватање да је у овим случајевима друга уговорна страна овлашћена да тражи само принудно извршење уговора са евентуалним захтевом за накнаду штете уколико штету трпи због одлагања у извршењу уговора. (Немачки ГЗ, правна правила ОГЗ, дакле АГЗ пре новела и по схватању једног дела правника и Врховног суда НР Србије из поменуте одлуке — правна правила Српског ГЗ).

V

Како је случај делимичног неизвршења уговора разматран у нашој правној литератури?

1. По схватању старе школе, ако се тако може рећи, на чијем је челу стајао проф. Живојин Перић, на случај делимичног неизвршења уговора од стране једне уговорне странке, друга уговорна страна није могла тражити раскид уговора већ само његово принудно извршење.

Тако је проф. Живојин Перић, наслањајући се на Аустриски грађански законик пре новела (у чему је била његова основна аргументација с обзиром на познати начин стварања Српског грађанског законика) у својој расправи „О поништају уговора због неизвршења“, писао:

„У нашем приватном праву, уговор не може бити раскинут због неизвршења, без обзира на то да ли уговор није од стране кривог уговорача никако или није само у нечем извршен. Све што по § 553 ГЗ може да предузме у таквом случају заинтересовани појединац, то је да тражи извршење уговора и накнаду штете“.⁸⁾

Истог је схватања био и наш стари цивилиста Ђ. Павловић⁹⁾ а то је схватање заступао и Гојко Никетић у својој књизи „Специјални

део грађанског права".¹⁰⁾ То је схватање и Лазе Урошевића¹¹⁾ као и Спасе Радојчића.¹²⁾

Др. Пишкулић и др. Берђ, међутим, у својој књизи „Приватно право у Војводини“ сматрају да једна уговора страна може тражити раскид уговора на случај делимичног неизвршења само са обавезом да другој уговорној страни одреди рок за накнадно испуњење уговора.¹³⁾

2. У нашој савременој правној литератури заступа се схватање да једна уговорна страна на случај делимичног неизвршења уговора од стране другог саговорача, може тражити извршење уговора, односно накнаду штете или раскид уговора.

Тако проф. Стеван Јакшић у својој књизи „Облигационо право“ пише:

„На правним подручјима где је важио неновелирани аустриски Општи грађански законик (бив. Хрватска и Славонија и делови Војводине), односно где је фактички примењиван (бив. Босна и Херцеговина) важила је одредба §-а 919 по којој у случају да једна страна не испуни уговор или да га не испуни уредно, друга страна (осим у случајевима предвиђеним у закону или у нарочитој клаузули уговора) нема права тражити да се уговор раскине, него само да се тачно испуни и да се дадне накнада штете. Старије уско и строго тумачење ове одредбе, по коме је, у начелу, искључена могућност једностраног раскидања уговора, све више је долазило у супротност с потребама промета. Под притиском тих потреба и под утицајем новије теорије и новелираног аустриског Оп. грађ. законика, све се више и пракса на свим подручјима руководила ширим схватањем поменуте одредбе.

... Оно прво, уже схватање сматрамо догматским и превазиђеним од стране развијеног промета. По том схватању испало би често да је уговор сам себи сврха. Стога држимо да оно није прихватљиво за наше право. Оно друго, шире схватање може се примити, јер одговара потребама наше економике и промета, а у крајњој линији и суштини уговора у циљу да се изврши, па кад га једна страна не изврши уредно или никако, за другу страну није увек корисно да тражи накнадно испуњење уговора, него за њу често настаје чак и потреба, који пут и неодложна, да се ослободи таквог уговора а тиме и своје обавезе из њега, и шта више да закључењем уговора исте садржине с неким трећим лицем оствари онај циљ који је хтела да оствари оним неизвршеним уговором (на пр. да купи хитно потребну робу на другом месту, да јој неко други изврши хитни опоравак машине и сл.). Ако би се у таквим ситуацијама овој другој страни остављало једино право да тражи накнадно извршење неизвршеног уговора, њу би се уствари потчињавало вољи оне прве, немарне стране, што је противно принципу сагласности воља уговорача и једнакости уговорних страна, шта више, често би то довело и до увећања штете која је проузрокована самим неизвршењем уговора — уговор би се по свему томе преобратио у своју супротност.

Према томе, кад једна страна не изврши теретни уговор уопште или га не изврши уредно (у одговарајуће време, на одговарајућем месту и на одговарајући начин), другој страни — која није крива томе не-

извршењу — треба у неким случајевима признати право да уговор једнострано, својом изјавом, раскине.”¹⁴⁾

Проф. Јакшић, истина, није склон да ово своје схватање примени без ограничења. Ја сам, међутим, мишљења да би за наше право, баш са становишта ове аргументације, коју у свему акцептирам, требало уважити ово схватање без икаквог ограничења. Иако сам у начелу против екстремних закључака у правном разрешавању појединих случајева, због познатих опасности застрањивања и могућности негације сопствених основа услед инсистирања на апсолутизацији често релативне и динамичне животне стварности, мислим да би се доследним придржавањем овог принципа, са задржаним правом на интервенцију принципа правичности, само добило у јасноћи и одређености принципа, који би сем тога упрошћавањем формулације и растерећем од изузетака био погоднији — еластичнији, приступачнији и лакше схватљив за свакодневни правни промет у коме би деловао и својом чврстином и сигурношћу.

За исто схватање, које заступа проф. Јакшић, залаже се и проф. Михаило Константиновић само са том коректуром што би, као у Швајцарском праву, другој уговорној страни која уговор није у целости на време испунила, требало одредити накнадни рок за испуњење њене обавезе из овог уговора.¹⁵⁾

На овом месту, међутим, треба поменути и схватање проф. Адама Лазаревића, које је супротно схватању проф. Јакшића и проф. Константиновића. У својој књизи „Основи облигационог права” проф. Лазаревић сматра да једна уговорна страна не може тражити раскид уговора због делимичног неизвршења обавезе друге уговорне стране, јер би то било у супротности са правним правилима која ову материју регулишу.¹⁶⁾ Како проф. Лазаревић не даје аргументацију за ово своје схватање, то га овом приликом помињем само као илустрацију и других схватања о овој проблематици у нашој савременој правној литератури.

VI

Из проблематике коју овом приликом разматрам изнећу, најзад, и одлуку Врховног суда Босне и Херцеговине Гж-283/56 од 9 новембра 1956. године, која стоји на становишту супротног схватању Врховног суда НР Србије из поменуте одлуке, а наиме да једна уговорена страна може тражити раскид уговора на случај делимичног неизвршења обавезе од стране друге уговорне стране.

Та одлука гласи:

„У разлозима побијене пресуде, између осталог наводи се и то да првостепени суд стоји на становишту, да тужена странка није била овлашћена на раскид уговора услед чињенице што се тужилац није одазвао његовом позиву да јој у одређеном року исплати остатак куповине. Очито је да се први суд ослања на правно правило изражено у § 919 Општег грађанског законика, по коме у случају да једна страна не испуни уговор или да га не испуни уредно, друга страна, осим случајева предвиђених у закону или у нарочитој клаузули уговора, — нема права тражити да се уговор раскине, него може тражити само да се уговор тачно испуни и да се дадне накнада штете. Треба одмах

приметити, да се пракса судова још пре рата на нашем подручју руководила ширим схватањем ове одредбе, које је било изражено у новелираним прописима §§ 819—921 наведеног законика, а по коме је поверилац могао у случају неиспуњења теретног уговора тражити испуњење уговора и накнаду штете због неиспуњења, или раскинути уговор ако га дужник не испуни ни у накнадном року који му је поверилац у ту сврху поставио. Ово правно схватање треба поготову прихватити за наше право, јер оно одговара нашим потребама и јер је правно схватање изражено у неновелираном § 919 споменутог законика, на који се ослања први суд, још давно пре рата превазиђено потребама промета. Према томе, кад једна страна не изврши теретни уговор уопште или га не изврши уредно, другој страни — која није крива за неизвршење — треба признати право да уговор једнострано својом изјавом раскине — између осталог и онда када је по конкретним околностима јасно да туженик злонамерно избегава да испуни уговор”.¹⁷⁾

VII

И да закључим: из свега онога што сам напред изложио мислим, да би се у нашем праву с обзиром на схватање доктрине и једног дела праксе наших судова, могло прихватити становиште да се на случај делимичног неизвршења уговора може тражити било његово извршење, било раскид уговора са правом на накнаду штете. Поред већ изнетих аргументација, ово схватање ближе је природи самог уговора и принципу уговорне једнакости уговорних странака.

Питање накнадног одређивања рока за испуњење уговора, може доћи до примене тек ако то диктира захтев правичности и то у случајевима ако једна уговорна страна није на време извршила своју обавезу услед немаштине у коју је објективно запала.

Михаило Митић

- 1) Збирка одлука Врховних судова донетих у кривичном и грађанском судском поступку, 1953 до 1955 године Београд 1957 године стр. 217 до 218.
- 2) Архив за правне и друштвене науке, Београд 1940 год. бр. 3, стр. 248—249.
- 3) Исти часопис, стр. 249.
- 4) Архив за правне и друштвене науке, број 5 из 1937 године страна 451.
- 5) Исти часопис, стр. 452.
- 6) Исти часопис, стр. 452.
- 7) Види: Др. Стеван Јакшић. Облигационо право, Сарајево 1953 год. стр. 181.
- 8) Живојин Перић. О поништају уговора због неизвршења, Приватно право, Београд, 1912 годи. стр. 83.
- 10) Гојко Никетић. Специјални део грађанског права, Београд, 1928 године стр. 104.
- 11) Лаза Урошевић. Судски требник, I део, Београд, 1927 год. стр. 496—497.
- 12) Спаса Радојчић. Основи трговачког права, Београд, 1920 год. стр. 129.
- 13) Др. Пишковић и др. Ђерђ. Основи приватног права у Војводини, Београд, 1924 године, страна 134—135.
- 14) Др. Стеван Јакшић. Облигационо право, општи део, Сарајево, 1953 год. страна 182.
- 15) Др. Михаило Константиновић. Облигационо право, општи део, Београд, 1952 године, страна 76.
- 16) Др. Адам Лазаревић. Облигационо право, општи део, Скопје 1956 год. страна 143.
- 17) Збирка судских одлука. Књига прва, светска трећа, Београд, 1956 год. страна 131—132.

ПИТАЊЕ НАДЛЕЖНОСТИ ЗА СУЂЕЊЕ УПРАВНИХ СПОРОВА

Свакако је већини правника познато, да је на недавно одржаној проширеној седници Савезног Врховног суда дискутовано о децентрализацији управног судства и евентуалном преношењу надлежности за решавање управних спорова на редовне окружне судове и да су у вези тим питањем донети извесни закључци, који су имали бити достављени надлежним органима Савезног Извршног већа у циљу усвајања тих закључака и доношења Закона о изменама и допунама Закона о управним споровима. Како нема сумње да је ово питање врло значајно као и дискусија по истом, то ћу изложити главне мисли по овом питању, као и указати на разлоге који се наводе за и против преношења надлежности са републичких врховних судова на окружне судове, те учинити кратак осврт на исте.

1. Против преношења надлежности на окружне судове стоји пре свега позната чињеница, да је за ово потребно повећање стручних кадрова код окружних судова, који се за дуже време очевидно не могу добити. Заиста ако погледамо како данас стоје ствари по овом питању видећемо, да већина и среских и окружних судова стоји веома слабо са стручним кадровима, јер их је тешко добити, пошто исти радије одлазе у привреду и друге установе где су услови рада и др. повољнији. Шта више и код постојећих кадрова имамо ситуацију, да су због несташице кадрова за судије бирани често врло млади људи, који немају довољну праксу, јер су у суду провели кратко време па бирани за судије, услед чега нису могли претходно стећи ону праксу и стручно знање, које им је потребно за успешно обављање своје судијске функције. Због тога њихов рад у већини ни по квалитету ни по квантитету за дуже време не може потпуно да задовољи.

Ако се прихвати становиште, да би управне спорове судили сви а не само неки окружни судови, како се прво мислило, онда би код свих окружних судова требало још по једно веће сталних судија а код већих (на пр, у Београду, Загребу и др) и више. Толико кадрова обзиром да их и без тога нема довољно, не би се могло наћи. Нетреба изгубити из вида, да се већ постојећа несташица кадрова те још како и без управних спорова осећа у раду окружних судова. Узмимо само за пример жалбене грађанске ствари код окружних судова. Колико ми је познато данас ни један окружни суд у ФНРЈ не одређује, ни изузетно усмене расправе у овим стварима, јер би то захтевало много више кадрова него што их има, ради чега не постоји могућност измене чињеничног стања у жалбеном поступку, те се због тога укида много већи број пресуда и ствар враћа првостепеном суду на поновно суђење и одлуку, него што би се то смело дозволити. На овај начин не само што се у знатној мери руши ауторитет среских судова и судија, чије се пресуде укидају, него им се стварају и непотребни послови, јер предмете са укинутим пресудама, који су усто обично тежи и обимнији, морају поново да расправљају и суде и тиме губе драгоцено време, које би им добро дошло за отклањање заостатака, који и без тога постоје у већој мери код свих судова.

Сем тога када се ради о кадровима у вези са овим питањем, не треба изгубити из вида, да кадрови са којима располажу окружни судови и који им се евентуално могу ставити на расположење, не могу бити у догледно време оспособљени за суђење управних спорова. Један судија који суди кривичне ствари може се доста брзо упутити у суђење грађанских предмета и обратно, јер се материја из кривичног и грађанског одн. имовинског права прилично солидно ради на факулету, затим сваки је судија као судијски приправник радио и једну и другу материју, те прелаз са једне на другу не претставља тешкоће. Међутим управним правом у нашим редовним судовима углавном се нико није бавио, и не бави се па је та материја судијама редовних судова потпуно непозната. Иста је ситуација и са вишим судовима. Ако би на пр. у републичким врховним судовима једно комплетно веће било пребачено са грађанских или кривичних ствари на управне ствари, то веће се не би могло оспособити за потпуно самосталан рад ни за годину дана, па и дуже. Друга је ствар када у управно веће дође један судија, који раније није радио управне ствари, али у коме су друга два члана радили исте. Он ће уз њихову помоћ а и контролу, моћи брзо да се оспособи за суђење управних спорова. Али ако се ради о већу, у коме ни један судија није радио управне ствари, каква би ситуација настала код намеравањог преноса надлежности на окружне судове, онда ту у опште не би могло бити говора, и то за дуже време, о успешном раду. Све напред изведено довољно јасно показује, да би се у случају усвајања предлога о преносу надлежности за решавање управних спорова на окружне судове, потребни кадрови врло тешко могли наћи.

Истиче се врло често, како би објављена досадашња судска пракса из управног права пружила велике користи већима за управне спорове код окружних судова. Сматрам да је ово тврђење врло сумњиво, јер у објављеним одлукама у збиркама судских одлука има маса нетачних, застарелих и превазиђених одлука, због чега се тим збиркама у ствари могу служити само они који добро познају управно право и односну судску праксу, те који су у течају исте. Да ствар у овом погледу буде још тежа намера је, да због оскудице кадрова, управне ствари суде жалбена грађанска већа, пошто управних спорова на територији једног окружног суда неће бити толико, да би се само за суђење истих, могло ангажовати једно веће сталних судија. Ово је по моме мишљењу апсолутно неизводљиво.

Да би се код окружних судова једно веће некако могло оспособити за суђење управних спорова, чланови тог већа морали би се бавити искључиво проблематиком и суђењем управних спорова, па би им и у томе случају за овладавање овом материјом требало доста дуг временски период. Данас на пр. у већима за управне спорове републичких врховних судова имамо у већини људе, који су дошли са руководећих положаја у државној управи, па су према томе радили на материји, која је предмет управних спорова, те који већ годинама раде само на тим пословима у врховним судовима, па се ти исти људи и данас, дакле после више година рада на управним споровима, свакодневно сусрећу са проблемима, које не могу лако да реше. Из овога се види, какве би све тешкоће имали, те какве би резултате на суђењу управних

спорова могли постићи судије окружних судова, поготово који би ове спорове судили поред грађанских жалбених ствари. Ово у толико пре, што би управних спорова било знатно мање од грађанских жалбених ствари (свакако у сразмери 1 : 5) па би се тим споровима и због броја, поклоњала много мања пажња него грађанским парницама. Јасно је да би квалитет одлука у сваком погледу био далеко испод нивоа на коме се исти данас налази. О томе, по моме мишљењу, не може бити спора, па је чудно како се приликом дискусије по истакнутом спорном питању о овим околностима води мало рачуна.

2. Против преношења надлежности за спорове у питању на окружне судове наводи се као разлог, да би локални органи могли да утичу на доношење конкретних одлука, што сада када те спорове суде републички врховни судови није могуће. Сматрам да је овај прјеговор умч-стан. Притом истичем да се не ради овде о неповерењу у рад судија окружних судова, нити о томе, да ли они имају довољно ауторитета, већ о условима под којима они раде. На решавање управних спорова од стране републичких врховних судова не може се утицати не због тога што су судије тих судова бољи од судија окружних судова и што они као такви пружају више јемства за правилан рад, већ због тога што они раде и живе у републичким центрима, дакле удаљени су од локалних органа са овима немају никакве непосредне везе. Постоји ли напр. могућност да неко из унутрашњости или иначе, дође у име једног локалног органа да интервенише код Врховног суда републике, да би се неки конкретни спор пресудио на овај или онај начин? Сигурно да не постоји. Међутим несумњиво постоји могућност да неко дође у окружни суд у име кога локалног органа са територије истог суда, те да се интересује за неки спор, да објасни како на ту ствар гледају људи у општини или срезу, да укаже на то да заједница има интереса да се ствар реши на одређен начин, да се заузме овакав или онакав став итд. Разуме се, не сматрам да ће се ту поставити захтев у том правцу и да ће веће које би те ствари решавало без резерве уважити такав захтев, али да би се дешавали случајеви да ове интервенције у сумњивим случајевима одлуче о судбини ствари, у то чврсто верујем. А таквих сумњивих случајева, као што је познато, има веома много.

Истина није искључено да неко може доћи и у Врховни суд републике и на исти начин објаснити ствар итд., но он ће отићи код људи које лично и не познаје и са којима нема никакве везе, те који ће бити потпуно равнодушни на све оно што им он буде рекао, шта више који га у већини случајева неће ни саслушати о самом предмету из разумљивих разлога, што такав поступак није предвиђен у закону. Судије које раде у окружним судовима неће моћи тако да поступе и то, да поново нагласим, не због тога што би били слабијих квалитета од судија републичких врховних судова, већ што они живе и раде доле у срезу, сарађују са локалним органима у разним видовима итд.

Сем тога дешавало би се да судије окружних судова, који би решавали управне спорове у извесним стварима још пре доношења решења у управном поступку буду консултовани од локалног органа о томе, какву одлуку треба донети, па да се таква одлука и донесе, а

да после тога те исте судије одлучују по тужби којом се напада управни акт у питању, а по којој су ствари они већ заузели свој став, или што је још горе, у којој је одлука и донета по њиховом упутству. У таквој и сличној ситуацији може се очекивати, да због наведених разлога у неким стварима буду донете одлуке које неће одговарати законским прописима.

Истицање да су судови независни и да се због тога на њих не може утицати, да се донесе оваква или онаква одлука, не звучи довољно убедљиво. Никад нису судови били имуни од утицања са стране на суђење, само је то утицање могло бити јаче или слабије, што је зависило од квалитета кадрова који раде у судовима, степена независности који је ујемчен законима, материјалног стања судија, услова под којима се ради, политичких прилика итд. Сем тога правило је, и то не важи само за наше прилике, да ће се на рад судова више утицати разним интервенцијама ако су ближи странкама, локалним органима итд.

Присталице преношења надлежности за решавање управних спорова на окружне судове наводе, да ови судови суде разне имовинске и др. спорове и изричу казне за тешка кривична дела, па када нема опасности да би се на њих утицало приликом доношења пресуда у овим стварима, онда је неће бити ни у случају да се истим судовима повери суђење управних спорова. Међутим ово тврђење није тачно. Приликом суђења кривичних дела изричу се казне приватним лицима, па локални органи немају интереса да интервенишу у корист или против приватних лица. Иста је ситуација и са имовиским споровима, који се воде између приватних лица. Интервенисати у таквим стварима где се жели помоћи неком приватном лицу није исто што и иступати са позиција заштите друштвених интереса, како се то увек чинило и како се чини. Па и онда када води неки имовински спор нарп. спрез, општина итд. са неким приватним лицем, није иста ситуација по питању које нас интересује, као када се у парници оспорава законитост акта који је донет од стране управног органа и када пресудом треба тај акт поништити због тог што је незаконит, јер се орган који га је донео није држао закона.

Истиче се да нема опасности да би неправилне одлуке које би биле донете од стране окружног суда услед интервенције локалних органа и др. нанеле заинтересованим странкама штете због тога, што би такве одлуке биле поништене односно преиначене од стране Врховног суда републике као жалбеног суда. Код овог разлога желим да укажем на три ствари: 1) Да се самим оваквим тврђењем на посредан начин признаје, да постоји могућност да се десе случајеви утицања на рад окружних судова у суђењу управних спорова ако им исти буду стављени у надлежност. 2) Да је познато да у великом броју случајева, странке не улажу жалбе ни онда када је сумњиво да ли су донете правилне одлуке, те се задовољавају првостепеном одлуком уверени, да је суд добро и по закону судио и да је свако даље парничење бесциљно, и 3) Да се не могу путем жалбе само на један виши степен, у овом случају Врховни суд републике, отклонити све неправилности до којих би због горњих разлога могло доћи приликом решавања управних спо-

рова. Неће ту много помоћи ни захтев за заштиту законитости, чије се увођење такође предлаже. Да је то тачно најбоље се види из начина како је ово питање решено за кривичне ствари и грађанске спорове, у којима је, када се ради о иоле важнијој ствари, дозвољена ревизија на Врховни суд републике ако је ствар у првом степену судио Срески одн. Савезни врховни суд ако је у првом степену судио Окружни суд. Из овог случаја са кривичним и грађанским стварима јасно се види, да ни суђење у два степена није довољно јемство да ће поједине ствари бити правилно решене, због чега је уведено суђење у трећем степену, па се неосновно тврди, да и поред евентуалног утицаја на окружне судове, у погледу суђења конкретних ствари, од стране локалних органа не постоји могућност да поједини управни спорови које би судили окружни судови буду окончани неправилном одлуком и да грађани због тога претрпе штету, јер да би повреде закона отклонио Врховни суд републике, пошто то фактички значи, да се суђење у таквим стварима своди на један степен, што очевидно није довољно јемство за заштиту права грађана. Сматрам да су напред наведени разлози јасни и убедљиви и да није потребан никакав даљи коментар.

3. Сматрам да се без резерве може прихватити разлог, да би за случај да се решавање управних спорова повери окружним судовима, било врло тешко вршити обједињавање судске праксе од стране Савезног Врховног суда, због чега би настала ситуација, да се не само на подручју једног републичног врховног суда већ и појединих окружних судова прописи из области управе примењују на различит начин. Свакако би захтев за заштиту законитости, чије се увођење предлаже, могао да одигра извесну улогу у позитивном смислу, али би обједињавање праксе на овај начин било непотпуно и врло споро, тако да за заинтересоване странке овај пут не би претстављао скоро никакав интерес, због чега низ предмета, који би долазили у обзир не би никада дошао до Савезног Врховног суда.

Сем тога захтевом за заштиту законитости свакако се не би могле побијати све неправилности, већ правна питања што значи, да се овим правним средством не би много постигло. Сматрам да није оправдано упоређивати по овом питању, ствари које сада суде окружни судови (кривичне и парничне) са управним споровима и из тога изводити закључак о томе, како је приговор о коме је овде реч неоснован. Прописи из ове области кривичног и имовинског права, као што знамо не мењају се често, па када се донесу нови прописи из ових области, онда се исти у почетку, у колико су учињена знатнија отступања од ранијих прописа, за једно кратко време заиста неједнако примењују од стране разних судова, што је разумљиво, али се пракса брзо уједначи, тако да од тога скоро никада не настану штетне последице по права грађана. Сем тога нови прописи из ових области увек су више мање слични старим прописима, а када постоје већа отступања од старих прописа иста су због тога уочљива. Међутим прописи из области управе, као што је познато немају ову особину, а сем тога исти се стално мењају и тек што се заузме став по једном правном питању, доносе се и ступају на снагу нови прописи, који то питање друкчије регулишу, итд., тако да до уједначености праксе долази врло тешко и споро. И данас када

управне спорове суде републички врховни судови, по низу питања постоје различити ставови и различита пракса, па је лако схватити каква би тек ситуација настала ако би управне спорове решавали окружни судови, те какве би отуда могле настати штетне последице, јер се на овај начин долази у ситуацију, да се грађанима признају неједнака права напр. из радног и службеничког односа, социјалног осигурања итд. С тога сматрам да напред наведене аргументе никако не треба потценити, јер они на несумњив начин потврђују да је сада важећи систем по овом питању оправдан.

4. Тврђење да преношење надлежности за решавање управних спорова на окружне судове налаже принцип децентрализације, који се спроводи у управи и другим областима друштвеног и јавног живота, иако има извесног теоретског оправдања, нема скоро никакве практичне вредности. Пре свега када је реч о децентрализацији мисли се у првом реду на управу. Децентрализацију управе не мора нужно да прати и децентрализација суда. Ово у толико пре што још увек има велики број јавних служби у склопу саме управе, које нису у потпуности или нису у опште децентрализоване. Уосталом ваља имати у виду и то да децентрализација, бар како је ја схватам, не значи само преношење власти на локалне органе, већ у крајњој линији омогућавање народу да утиче на рад тих органа и да то и јесте, један од циљева који се желе постићи децентрализацијом. Такво утицање на рад судова није могуће, јер судови суде само по закону. Овако стоји ствар и поред учешћа у суђењу судија поротника, јер и они као и сталне судије суде по закону.

Ово питање преноса надлежности можда би се могло поставити али у даљој будућности, када зато буду сазрели сви услови (од којих је о неким напред било речи), и када децентрализација буде спроведена у осталим областима друштвеног и јавног живота, у којима по природи ствари, децентрализација мора бити спроведена заједно са децентрализацијом управе, што значи пре децентрализације судства. Не треба напр. изгубити из вида чињеницу, да још увек имамо ситуацију, да судије окружног суда бирају републичке народне скупштине а не локални органи, којима ти судови територијално припадају, што значи да ова функција још није децентрализована (мада је била али су прописи о томе измењени) а свакако би морала бити децентрализована пре управног судства. Сматрам да се овде ради о једном чисто теоретском разлогу, који не може да превагне над практичним разлозима, а који сви говоре за досадашњи систем. Као што је познато код среских судова је у највећем броју кривичних и грађанских односно имовинских спорова искључено учешће судија-поротника у суђењу, иако је то по моме мишљењу теоретски скоро неодрживо, јер се ради о суђењу, где су предмет расправљања те још како важна правна добра. Значи да су практични разлози однели превагу над теоретским и то у једном од врло важних принципа, на којима почива наш судски систем, из чега произилази да се приликом расправљања и одлучивања по истакнутом спорном питању не може занемарити практична страна питања, а она несумњиво говори за становиште које се овде заступа,

5. Као разлог за преношење надлежности у питању на окружне судове наводи се и то, да редовни судови решавају старе имовинско-правне односе, због чега под притиском проблема, који се појављују приликом суђења истих постају унеколико конзервативни. Сматрам да овај разлог није оправдан и да судије које раде у окружним судовима не дају повода да се о њима овако суди.

Они који раде у судовима, а исто тако и они који долазе у чешћи додир са њима добро знају, колике су и какве промене извршене у раду судова у времену после ослобођења наше земље. Док имамо ситуацију да поједине службе и струке још и данас дискутују и погађају се о основним питањима у вези са реформом свога рада ми, смо у судству не само у првим годинама већ и у првим месецима после ослобођења имали потпуно измењену физиономију суда, нов стил рада, ново схватање појединих правних институција итд., иако по моме мишљењу реформа судства није била нимало једноставнија ни лакша, него реформа било које јавне и др. службе. Те промене које су у судству извршене не би могли да изведу људи, који би ма и најмање нагињали конзерватизму. При томе треба истаћи, да је иницијатива за све реформе и промене потицала не од виших судова и правосудних органа управе, већ највише баш од среских и окружних судова, који су већ у првој години свога рада после ослобођења, а кроз своје одлуке, потпуно срушили у првом реду стари наследни систем и створили нов, који је скоро у целости усвојен приликом доношења новог Закона о наслеђивању; затим усвојили потпуно ново схватање права власништва и заштите истог; дали нове основе Породичном праву, које су усвојене приликом доношења Закона о браку, Основног закона о односима родитеља и деце и др. Морам да нагласим и то, да су баш одлуке среских и окружних судова често биле толико револуционарне, да су виши судови морали да кроз своје одлуке сузбијају појаву, да се код суђења уопште не води рачуна о старим, раније важећим законима, чија су се правила према прописима Закона о неважности правних прописа донетих пре 6 априла 1941. год. и за време непријатељске окупације морала под одређеним условима и даље примењивати.

Сем тога срески и окружни судови су почев од ослобођења наше земље па до данас примењивали низ нових и врло револуционарних закона, као: Закон о аграрној реформи и колонизацији, Закон о конфискацији имовине и о извршењу конфискације. Закон о експропријацији, Закон о пољопривредном земљишном фонду и др. Па не само што су ове законе примењивали у свом службеном раду, него су били претседници и чланови разних комисија, које су на терену ове законе спроводиле. Усто судије среских и окружних судова су у разним политичким и друштвеним организацијама, као њихови чланови, предавачи итд. објашњавали и популарисали не само наведене него и низ других закона и мера органа народних власти, тако да је, бар по моме мишљењу, искључено да се може поставити питање конзерватизма ових људи, који би требало разбијати кроз решавање управних спорова. Уосталом управне спорове би радило у сваком окружном суду једно веће, што би значило да би се само то веће могло ослободити конзерватизма, док би остали; а то је велика већина, остали и даље конзерва-

тивни. Према томе сматрам, да о основаности овог разлога не може бити говора.

6. За преношење надлежности на окружне судове наводи се и тај разлог, да би ови судови много брже него републички врховни судови окончали управне спорове. Мислим да ни овај разлог не стоји. Да предње не стоји најбоље се види из следећег: Врховни суд НРС имао је на дан 1 јула т.г. на раду око 7.500 управних спорова. Од тога око 5.000 спорова је из ове, а остали из ранијих, углавном из прошле године. Нерешени предмети из прошле и ранијих година су највећим делом они, који се нису могли решавати због тога, што странке нису поступиле по неком налогу суда, што није поднет одговор на тужбу, нису достављени списи управног поступка итд. Овом треба додати и чињеницу, да ишли суд прими сваког месеца око 1.000 управних спорова и толико исто пресуди. Поставља се питање, колико има окружних судова код којих је стање боље, разуме се имајући у виду подручје једног и другог суда? При томе треба имати у виду и чињеницу, да скоро једна половина од укупног броја предмета не може бити изнета на суђење због тога, што претходни поступак није окончан, а што није кривица суда већ странака, што не поступају по издатим налозима од стране суда. Али баш тај велики број предмета, који постоји код републичких врховних судова, омогућује овим судовима да на време запазе проблеме, те да брзо рашчисте спорна питања и заузму ставове по истим. Код окружних судова због малог броја предмета, то не би био случај, што би по моме мишљењу била велика сметња за њихов успешан рад. Уверен сам да сем тога горња околност омогућује републичким врховним судовима, да са истим бројем кадрова окончају много већи број предмета, него што би то био случај са окружним судовима. Мислим да о овој околности треба водити рачуна, а она очевидно говори против предлога о преносу надлежности у питању на окружне судове.

7. Управни спор је нема сумње одиграо крупну улогу у изградњи нашег правног система и афирмисао се као снажно средство у рукама грађана и др. за заштиту њихових повређених права. Нема сумње да је у томе одиграла велики значај и чињеница, да су управне спорове судили републички врховни судови.

Уобичајено је да се мења неки закон или одредба закона која није оправдала очекивања нека правна установа која не функционише добро, која је постала неодржива, превазиђена итд. Са надлежношћу за решавање управних спорова то није случај. Несумњиво је да грађани имају пуно поверење у рад већа за управне спорове републичких врховних судова. И разлози економичности су, како смо напред видели, у потпуности задовољени. С тога ми се чини, да је у оваквој ситуацији, предлог о измени надлежности у питању у сваком случају врло сумњив експеримент, који из више разлога може да не успе.

Ако би о наведеном предлогу консултовали оне, који су имали прилике да воде управне спорове и да тим путем траже заштиту својих повређених права, верујемо да би они били једнодушни за сада важећи систем. Уосталом нигде нисмо чули у штампи, на зборовима бирача, конференцијама итд. да се грађани жале на рад већа за управне спорове

и да због тога или којих других разлога траже измену надлежности за решавање управних спорова. Најзад чини ми се, да би требало консултовати и окружне судове, нарочито о томе, сматрају ли они да би жалбена већа за парничне ствари могла једновременно да суде и управне спорове и да ли стоји тврђење, да би они овај посао могли преузети уз незнатно повећање судија. Тврдо сам уверен да би њихов одговор био негативан. То би по моме мишљењу био још један разлог за становиште које се овде заступа.

Филип Тосић

ЗДРАВЉЕ РАДНИКА И РАДНИ ОДНОС

Битан услов за постанак, развој и коришћење права из социјалног осигурања, радни стаж, као што је познато, не поклапа се увек појмовно са радним односом. Да би радни однос био урачунат у радни стаж, изискује се испуњење неких прописаних услова. Пре ступања на снагу Закона о радним односима (1 јануара 1958), управна и управносудска пракса социјалног осигурања је међу те услове уврстила и чињеницу да осигураник мора у радни однос ступити способан за рад, другим речима — да је његово здравствено стање приликом ступања у дати радни однос такво да се с правом може очекивати да ће он позитивно обављати дужности на своме радном месту.

Па ипак, насупротив тој поставци, није се била развила и усталила пракса да се осигураник приликом ступања у нови радни однос лекарски прегледа ради утврђивања његовог здравственог стања. Због тога се и могло догодити да неки осигураници са slabим здрављем ступе у радни однос неспособни или недовољно способни за односни рад. Ти и такви осигураници брзо су долазили у немогућност обављања рада, јер се погоршавало њихово здравствено стање, па су тражили да им се, због смањења радне способности, признају одговарајућа права из социјалног осигурања. У оправданој тежњи да заштите своје фондове од неосновног искоришћавања, заводи за социјално осигурање супротстављали су се захтевима таквих осигураника, па су понекад чињеници настанка радне неспособности код осигураника придавали такав значај који она, при свестраној и објективној оцени, нема и не може да има. Има случајева да су се накнадно, било по жалби или по праву надзора, поништавала решења о признању и одређивању права интересима због неспособности за рад или због смањења радне способности, и то с позивом на околност да је осигураник у становити радни однос ступио као неспособан за рад или болестан до мере која условљава његову радну неспособност. Ради поткрепљења одлука о поништавању правоћних решења прибегавало се у извесним приликама поступку да се ранији налаз инвалидско-пензионе комисије враћао тој комисији на изјашњење да ли је неспособност за рад, односно смањење способности за рад, настала пре или после ступања осигураника у радни однос. У оваквим случајевима могло се догодити да комисија не позове осигура-

ника на понован преглед, већ да на темељу ранијих прегледа донесе „допуну” свога налаза у смислу да је „могућно” или „вероватно” да је болест, као узрок неспособности или смањењу способности за рад, постојала пре ступања осигураника у дати радни однос. Последица таквих „допуна” било је — одузимање права осигураницима. Није редак случај да су доносиоци таквих решења, позивајући се на одговорну одлуку Савезног врховног суда објављене у збиркама судске праксе, заузимали становиште да се радни однос у који је осигураник ступио болестан или неспособан за рад не признаје у радни стаж.

Илустрацију за наведено становиште пружа овај пример. Радник је пре рата био дуго у радном односу. Цело време рата је суделовао у НОБ-и. У октобру 1954 ступио је у радни однос код једног грађевинског предузећа, где је на раду остао до априла 1955. Тада се пријавио инвалидско-пензионој комисији, која је констатовала да му је услед болести смањена радна способност за преко 75%. Срески завод за социјално осигурање му је признао и одредио инвалидску пензију, коју је он примао пуну годину дана. Међутим, виши завод за социјално осигурање је, користећи право надзора, поништио решење о пензионисању и упутио предмет среском заводу на понован поступак, уз упут како да се испита и утврди време настанка критичне болести. Срески завод је накнадно затражио мишљење од инвалидско-пензионе комисије. Не позивајући радника на понован преглед, она је „допунила” свој ранији налаз тврдњом да је вероватно, с обзиром на природу болести, да је радник већ био неспособан за рад када је ступио у последњи радни однос. Та тврдња, онако олако постављена, била је довољна да срески завод решењем радника одбије од тражења пензије. Радникова жалба против овог решења остала је безуспешна, а тако исто затајила је и његова тужба првостепеном управном суду. И другостепени орган и врховни суд стали су на становиште да се радни однос у који је радник ступио неспособан за рад услед болести не може признати за радни стаж. По жалби против пресуде управног суда, Савезни врховни суд, под Уж. бр. 1115/57 од 15 марта 1957, преиначава ожалбену пресуду и ништи негативно решење другостепеног завода за социјално осигурање.

„Не би се могла искључити могућност заснивања и постојања радног односа, према мишљењу овога суда, и када би постојала неспособност за рад по налазу инвалидско-пензионе комисије, пошто би се могло узети да је тужитељ крајњим напорима, па и на штету свога здравља, могао обављати послове на свом радном месту” — каже Савезни врховни суд у тој својој одлуци.

Надаље, наш највиши суд тврди да мишљење инвалидско-пензионе комисије није меродавно за питање да ли је постојао радни однос. Требало је још утврдити да ли је тужитељ на своме радном месту обављао своје одређене дужности с пуним редовним радним временом. За податке о томе упутио је надлежни орган да се обрати предузећу код кога је радник био запослен.

Цитирана пресуда одудара од неких ранијих одлука истог суда у вези са питањем настанка неспособности за рад, радног односа и радног стажа. На пример, према пресуди овог суда Уж. број 990/55 од 22

априла 1955, тражи се да је, у смислу чл. 45 Закона о социјалном осигурању, неспособност за рад код осигураника настала док је био у радном односу или по његовом престанку. „На такво решење ствари нема утицаја околност што је тужилац, након тога пошто је постао неспособан за рад, примљен у службу, јер је он примљен у службу онакав какав је био, па због тога не може извлачити никакве користи што је у радни однос ступио са смањеном способношћу за рад.” У својој пресуди Уж. број 161/55 од 25 фебруара 1955, Савезни врховни суд каже: „Право на инвалиднину не припада осигуранику, јер његова неспособност није настала за време трајања радног односа, како се то тражи по чл. 37 Закона о социјалном осигурању радника и службеника и њихових породица.” Слично становиште исти суд заузима у својој пресуди Уж. број 736/53 од 3 јуна 1953, с том разликом што се овде ради о настанку неспособности за рад по престанку радног односа. У наведеним одлукама наш највиши суд није, дакле, постављао питање како се интересент односио према својим дужностима на радном месту, већ се служио формалним моментом настанка неспособности за рад.

Нарочито је важно истаћи да становиште Савезног врховног суда изражено у његовој пресуди Уж. број 1115/57 иде у прилог захтевима лица која имају већину свога радног стажа отпре рата и која су у ФНРЈ била врло мало у радном односу, тј. лица из чл. 43 Уредбе о одређивању и превођењу пензија и инвалиднина. Да би се тим лицима време које су пре рата провели у радном односу признало у радни стаж, постављен је услов да она ступе у радни однос у ФНРЈ и да тај радни однос буде ефективан. Како показује управна пракса социјалног осигурања, у много случајева та су лица код завода за социјално осигурање наилазила на тешкоће приликом регулисања својих захтева за признање и одређивање пензија. Применом правила да се у радни стаж не признаје радни однос у који је осигураник ступио услед болести неспособан за рад, приличном броју тих лица поништаван је послератни, последњи радни стаж, а то је за собом повлачило непризнавање времена које је осигураник пре рата провео у радном односу. Тако је излазило да осигураник, и поред тога што је скоро цео свој век провео у мукоотрпном раду, буде одбијен од тражења пензије, инвалидске или старосне, пошто наводно нема радног стажа. Ову аномалију и неправду према тим лицима исправља цитирана пресуда Савезног врховног суда, из које се јасно види да је тај наш форум у насловном питању еволуирао у своме ставу, прелазећи са терена формалистичког на терен реалистичког, суштинског тумачења прописа социјалног законодавства.

Одговарајући на питање када радни однос, с обзиром на наступелу неспособност за рад, треба урачунати у радни стаж — Савезни врховни суд је, као што се читује, најзад заузео становиште да није искључиво меродаван налаз инвалидско-пензионе комисије, већ уз тај налаз треба да се прикупе подаци о томе како се осигураник за време критичног радног односа држао према својим дужностима на радном месту. Могао је осигураник и болестан ступити у радни однос а да позитивно испуњава своје дужности на радном месту, те да предузеће, односно послодавац буде задовољан учинком његовог рада. У таквом случају, након

погоршања болести и повећања неспособности за рад, не би требало да се закључује да је тај осигураник потпуно неспособан ступио у радни однос и да му време проведено у њему не треба признати у радни стаж. При томе што је осигураник болестан ступио у радни однос и што је, бар до потпуног онеспособљења за рад, на радном месту задовољно у погледу учинка рада, није од пресудног значаја чињеница да је инвалидско-пензиона комисија констатовала да је болест од које је наступила неспособност за рад настала код осигураника пре његовог ступања у радни однос. Насупрот томе, ако се уз чињеницу болести настале пре ступања у радни однос стекне и околност да осигураник није у вршењу дужности, на своме радном месту задовољно, онда је, нема сумње, неминован закључак да се такав радни однос не може и не сме урачунати у радни стаж, па због тога из таквог радног односа осигураник не може извучити права из социјалног осигурања.

За приличан број случајева из времена пре ступања на снагу Закона о радним односима („Сл. лист ФНРЈ” бр. 53/57) наведена одлука Савезног врховног суда имаће, уверени смо, веома позитиван učinak. У њој је заузет један колико реалистичан толико и правичан правни став, прожет начелом материјалне истине при испитивању и утврђивању релевантних чињеница у управном и управносудском поступку у материји социјалног осигурања, као и подупрт преотпоставком савесности радника, претпоставком од које се мора полазити и којом се мора руководити у социјалистичкој друштвеној заједници.

Духу тога напредног става нашег највишег суда одговарају прописи чл. 128 и 130 Закона о радним односима, према којима се од лица која ступе у радни однос први пут или након прекида дужег од 6 месеци, или које прелази из једног занимања у друго, тражи да здравствено буде способно за рад и да се претходно подвргне прегледу од стране лекара јавне здравствене службе. Правилном и савесном применом тих прописа предупредиће се постављање питања да ли је осигураник здрав или болестан ступио у радни однос и више се органи социјалног осигурања, ослоњени на поуздану здравствену евиденцију из времена ступања осигураника на нови посао, неће служити претпоставком његове несавесности према раду и правима из социјалног осигурања.

Д-р Душан П. Радоман

ЗАЈЕДНИЧКИ САСТАНАК СУДИЈА, ТУЖИЛАЦА И АДВОКАТА У НОВОМ САДУ

Претседник Окружног суда у Новом Саду, др. Јован Дорошки заказао је за 9 јули 1958 године заједнички састанак претставника Окружног суда у Новом Саду, Окружног јавног тужиоштва Среских судова из Новог Сада, Бач. Паланке, Жабља и Бача, те претставника адвокатуре. На састанку је председавао др. Јован Дорошки, који је у врло лепом и опширном реферату изнео све објективне и субјективне, а нарочито субјективне, потешкоће које се појављују као сметња брзом

и експедитивном раду судова, анализирао број заостатака и указао на методе којима се ти заостаци могу да реше, како би се судови довели у што ажурније стање.

На овом састанку били су присутни од стране Окружног суда у Новом Саду: др. Ј. Дорошки, Јован Јовановић, Сава Исаков и Влад. Белић; од стране Окруж. јавног тужиштва Момир Џацић, окр. јавни тужилац; од стране Среског суда из Новог Сада: Звонимир Штајнер, претседник, М. Бајагић, Јб. Дамјановић, С. Ранисав; за Срески суд у Бач. Паланци претседник М. Коларов, а за Срески суд у Жабљу В. Дутина. Адвокатску комору у АПВ заступали су Коста Хаџи и Ненад Јовановић, а Радни одбор адвоката и адв. приправника у Новом Саду др. В. Мијатовић, Славко Мишић и Тодор Шапоњан.

Покрајински секретаријат за правосудну управу АПВ претстављао је начелник Лазар Тешић.

После поднесеног реферата развила се врло документована и опширна дискусија у којој је учествовало 12 дискусаната. Указано је на субјективне грешке у раду адвоката, судија, судског особља, анализирани су све објективне тешкоће. Констатовано је да је мали број судија и да треба појачати број канцелариског особља. Нарочито је у ширини третирано питање учествовања браниоца у претходном поступку, те је указано на нека неправилна схватања на која браниоци још увек наилазе.

На крају је донесен закључак да се све примедбе претресу на посебним радним састанцима судија, тужилаца и адвоката, али да се убудуће одржава што тешњи контакт по свим тим питањима између претседника судова и претседника Радних одбора адвоката и адв. приправника, како би се евентуалне неправилности одмах и споразумно могле да уклоне.

К. Х.

МИЛОРАД МАТЕЈИЋ

17 јула 1958, у Суботици умро је Милорад Матејић, адвокат из Суботице.

За време првог светског рата био је борац на солунском фронту.

После завршетка рата уписао се на Правни факултет у Београду на коме је дипломирао 17 јуна 1922 године. Две године био је у царинској служби у Суботици, а затим адвокатски приправник. По положеном адвокатском испиту отворио је своју адвокатску канцеларију коју је водио у Суботици до 6 априла 1941 године. После повратка из избеглиштва 1945 године наставио је са радом као адвокат у Суботици до своје смрти.

Као адвокат био је врло солидног знања. Савестан у раду, предусретљив са странкама, колегијалан са колегама, имао је у Суботици и околини само пријатеља.

Слава Му!

У Сомбору је 2 јула 1958 преминуо др. Павле Вујевић, адвокат.

Покојни др. Павле Вујевић рођен је 2 јануара 1899 године. Матурирао је у Сомбору, а правне науке учио у Будимпешти и Печују. Адвокатски испит положио је 1926 године, и од те године, до смрти, водио је своју адвокатску канцеларију у Сомбору.

Др. Павле Вујевић био је човек широке интелигенције. Као адвокат био је запажен. Поред адвокатуре бавио се и књижевним радом, писао је студије о истакнутим вођама Буњеваца.

Слава Му!

ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

Пропис да народни одбор може одредити намену пословне просторије противан је Уредби о издавању у закуп посл. просторија (Савезни врх. суд бр. Уж. 2063/1957).

Народни одбор града Новог Сада, позивом на чл. 10 своје Одлуке одредио је да једна пословна просторија искључиво има да служи за друштвене сврхе.

Тужилац је поднео тужбу Врх. суду АПВ, који је тужбу одбио, па је поднео жалбу Савезном врх. суду, који је жалбу уважио, I. ст. пресуду преиначио, и поништио решење које је тужбом оспорено, а из разлога:

У члану 1 Уредбе о издавању у закуп пословних просторија прописано је да се пословне просторије издају у закуп на основу уговора између закупаваца и закупца. Одатле произлази да се пословне просторије могу издавати у закуп без ограничења на основу уговора између закупаваца и закупопримца и да управни органи нису надлежни да врше дистрибуцију појединих пословних просторија на тај начин што би прописивали коме се може у одређеној згради дати у закуп пословна просторија и коју намену треба да има та пословна просторија.

На основу члана 2 исте Уредбе овлашћени су народни одбори срезова, градова и градских општина да доносе прописе о издавању у закуп пословних просторија. Ови прописи могу се кретати само у границама Уредбе о издавању у закуп пословних просторија а уредба не даје овлашћења народним одборима да могу доносити прописе који би ограни-

чавали закупце односно закупадавце у погледу њиховог права на слободно уговарање пословних просторија.

Овде треба подвући разлику према таквим прописима којима би се одређивало у којим улицама могу да послују одређене делатности, на што би били овлашћени поменути органи да доносе прописе.

Народни одбор града Новог Сада донео је одлуку о издавању у закуп пословних просторија на територији града Новог Сада. Према члану 10 ове одлуке народни одбор града изузетно може посебно својом одлуком одредити да се поједине просторије издају у закуп само за одређену врсту делатности, уколико то јавне потребе и интереси града захтевају.

Међутим, овим путем би управни органи уствари одређивали непосредну намену поједине пословне просторије, а што упућује на посредну дистрибуцију пословних просторија. Како за то нема основа у Уредби о издавању у закуп пословних просторија то је такав пропис у супротности са прописима Уредбе о издавању у закуп пословних просторија.

Према томе, у овом случају град Нови Сад није могао на тој основи одређивати конкретну намену пословних просторија, јер се тиме ограничава слободно уговарање таквих просторија, а што је противно прописима Уредбе о издавању у закуп пословних просторија.

На основу изложеног било је потребно жалбу уважити и решити као у диспозитиву а на основу члана 49 ст. 2 у вези са чланом 40 став 2 Закона о управним споровима.

Ако је непрописном возњом доведен у опасност живот ма само и једног човека стоји кривично дело угрожавања јавног саобраћаја из чл. 271 ст. 1 КЗ. — (Врх. суд АПВ бр. Кж. 474/58).

Првост. суд је прогласио кривим и осудио шофера аутомобила на казну затвора у трајању од једног месеца, условно на годину дана, што је возећи аутомобил у напитом стању био у немогућности на време да кочи, те је колима ушао на тротоар, поломио неколико садиница из дрвореда, оборио оштећену и нанео јој лаке озледе, чиме је починио крив. дело из чл. 271 ст. 1 КЗ.

Против пресуде се жалио оптужени и јавни тужилац. Жалба Јавног тужиоца је уважена, па је I. ст. пресуда преиначена, оптужени кажњен затвором у трајању од 3 месеца, а отлоњена примена чл. 48 КЗ, док је жалба оптуженог одбијена, а из разлога:

Нетачно је и неодрживо правно схватање изнето у жалби оптуженог да у овом случају недостаје битан елемент крив. дела из чл. 271 ст. 1 КЗ, будући да непрописном возњом није био доведен у опасност живот „више особа-људи“, већ само једног лица. Такво тумачење појма „људи“ у супротности је и са смислом тог израза а и редакцијом осталих одредаба из главе XXI КЗ-а која садржи прописе о кривичним делима против опште сигурности људи и имовине, а што се нарочито види из одредаба чл. 273 КЗ, у којима је реч о смрти неког лица односно о смрти више лица.

Умишљај извршиоца крађе не одређује се на основу претпоставки шта је он имао намеру да присвоји већ се има узети у обзир и вредност и начин извршења дела. (Врх. суд АПВ бр. Кж. 547/58).

Окружни суд је оптужену прогласио кривом за крив. дело из чл. 249 КЗ, квалификовано по чл. 250 т. 6 КЗ, јер је узела из капута оштећеног новчаник са 2.300 динара готовог новца, па ју је осудио на казну строгог затвора у трајању од годину дана.

Оптужена је поднела жалбу, која је уважена, I. ст. пресуда преиначена оптужена проглашена кривом за крив. дело ситне крађе из чл. 259 ст. 1 КЗ, и кажњена са казном затвора у трајању од 6 месеци, а из разлога:

Погрешно је схватање умишљаја изражено у побијаној пресуди, а наиме „да се у конкретном случају не може говорити прецизирано, одређено ни о умишљају на извршење ситне крађе, а ни о умишљају за извршење крађе. Како је пак оптужена после узимања новчаника и излагања у двориште тек сазнала колико у новчанику има новаца, то је њен умишљај при узимању новчаника из џепа био управљен на евентуални новац у новчанику без обзира на износ. Стога се у овом случају ради само о крађи из чл. 249 КЗ, јер њен умишљај није био управљен само на 2.300 дин. пошто није раније знала за висину износа“.

Умишљај извршиоца крађе не одређује се на основу претпоставка шта је он намеравао одн. имао у плану и желео да узме ради протуправног присвајања, већ се при квалификацији његове радње извршења његов умишљај одн. свест (у ствари: обим његове кривице) мора одређивати према вредности (износу, броју, количини итд.) ствари коју је одузео или покушао да одузме, имајући при томе у виду, разуме се, и начин извршења крађе. Овакво становиште проистиче из сасвим јасне одредбе ст. 1 чл. 259 КЗ која гласи: ко учини крађу... мале вредности.

Следствено томе, а с обзиром на малу вредност украдене ствари (2.300 д.) и начин извршења крађе (улазак у отворени стан), у овом случају може бити речи само о ситној крађи, а не о крађи из чл. 249 КЗ, па према томе ни о крађи из тач. 6 чл. 250 КЗ, како је то учињено у побијаној пресуди.

Разграничењем стана брачни другови стичу право на стан у погледу просторија које су им припале. — Ако један брачни друг напусти те просторије, оне се имају доделити другом брачном другу који у стану остаје, ако према постојећим прописима има право на цео стан. (Врх. суд АПВ бр. У. 3485/1957).

Брачни другови су заједнички користили један стан. Када је међу њима престала брачна заједница они су тај заједнички стан међу собом разграничили. Касније је жена продала трећем лицу свој део некретности, заједно са својим делом разграниченог стана.

Муж је тражио да се и тај део стана остави њему на коришћење, док је Станбена управа тај део стана доделила кућу половине некретности. Муж је

поднео тужбу, која је основана, те решење поништено, а из разлога:

Брачни другови, док живе у брачној заједници, заједнички користе свој стан, тј. имају подједнака права на тај стан. Престанком брачне заједнице, било раскидом било разводом брака, настаје право брачних другова на разграничење њиховог стана. Ово они могу извршити добровољно или могу тражити да то учини станбени орган. Разграничењем заједничког стана између брачних другова заснива се сустанарски однос, али се ово не противи пропису чл. 83 Уредбе о управљ. станб. зградама који предвиђа ликвидацију постојећих сустанарских односа, обзиром да се разграничењем не заснива нови сустанарски однос. Овим разграничењем брачни другови стичу право на стан у погледу просторија које су им припале. Тим просторијама, сваки засебно, они могу слободно располагати: заменити, напустити, одређи се итд. Међутим, за случај да један од брачних другова напусти те просторије, исте се имају у смислу горе цит. прописа доделити брачном другу који у стану остаје, ако му, према постојећим прописима, тј. према броју чланова домаћинства, припада цео стан. У том случају у згради не остаје празан стан у који би се могао уселити власник зграде по праву првенства који му обезбеђује пропис чл. 46 поменутог Уредбе. Одрицањем од права на стан корисника који је као власник своју зграду или део зграде продао са обавезом да у одређеном року уступи купцу стан који у тој згради користи не заснива се за купца право на тај стан. Ово право се стиче закључењем уговора о коришћењу стана на основу решења станбеног органа. Уговором о купопродаји продавац само узима на себе обавезу да напусти стан који користи у тој згради што може уследити добровољно или на основу одлуке редовног суда. Купац стиче право на тај стан по чл. 46 поменутог Уредбе ако другом сустанару не припада цео стан по чл. 83 пом. Уредбе.

Зато сваки упис права у земљ. књигама плаћа се посебно такса без обзира да ли је захтев поднесен у једном или више поднесака. — На преписе за збирку исправа плаћа се такса. (Врх. суд АПВ бр. У. 944/1957).

Тужилац је за два уписа права у земљ. књигама, поднесена у једном под-

неску, платио таксу од 300 дин. а на преписе за збирку исправа по 115 дин. те је тражио да се утврди да то није правилно.

Тужба је као неоснована одбијена, а из разлога:

Правилно је становиште да се код уписа права у земљ. књигама плаћа такса према броју правних послова који служе за основ укњижења права у земљ. књигама, без обзира да ли се укњижба права тражи једним или у више поднесака. Овако становиште заснива се на правним правилима из тар. бр. 42 Правних правила о судским таксама. — У постојећим законским прописима о судским таксама нема одредбе која предвиђа ослобођење од плаћања таксе за преписе за збирку исправа. Позивање на правна правила б, Закона о земљ. књигама (§ 100) није основано обзиром на одредбе чл. 15 Финанс. закона ФНРЈ за буџетску 1946 годину (чл. 13), према коме су престале да важе и ове одредбе о ослобођењу од таксе за преписе који су потребни за збирку исправа у земљ. књигама.

У парницама ради накнаде штете од ДОЗ-а надлежан је месно и суд на чијем подручју је штета почињена. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 132/1958).

По тужби тужитеља против ДОЗ-а ради исплате накнаде штете по уговору о осигурању, тужитељ је тужбу поднео Окр. суду на чијем је подручју штета настала, а не оном у чијем седишту тужени има своју пословницу.

Окружни суд се огласио месно ненадлежним.

Тужитељ је поднео жалбу, која је уважена, па је утврђена месна надлежност Окр. суда на чијем је подручју штета настала, а из разлога:

Уговором о осигурању ДОЗ се обавезује да исплати осигуранику и штету коју претрпи на осигураној имовини, а под условима наведеним у уговору. Према томе, потраживања осигураника по том уговору јесу потраживања накнаде штете на основу уговора. Према чл. 46, ст. 1 ЗПП за суђење у споровима за накнаду штете надлежан је поред суда опште надлежности и суд на чијем је подручју штета учињена.

Дечији додаток има утицаја на висину давања родитеља за издржавање детета. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 166/1958).

Првост. суд је утврдио да је тужени природни отац млдб. детета, те га је обавезао на плаћање издржавања.

Тужени је поднео жалбу, која је као основана уважена, I. ст. пресуда укинута, а из разлога:

Неодређено је правно становиште I. ст. суда о утицају дечијег додатка на допринос родитеља за издржавање детета. Тачно је да тај додатак није допринос родитеља тј. туженог, али је погрешно ако I. ст. суд сматра да тај додатак нема никаквог утицаја на висину доприноса родитеља за издржавање детета. Логично је да допринос родитеља за издржавање детета не може бити исти када се за дете прима дечији додатак, као и онда када се за дете не прима тај додатак, јер код утврђених трошкова потребних за чување, васпитање и издржавање детета, допринос родитељи детета сразмерно својим могућностима — чл. 33 ст. 22 ОЗОРИД-а.

Као вредност спора код утврђивања стварне надлежности и састава суда узима се у обзир само главни захтев. (Врх. суд АПВ бр. Р. 3/1958).

Срески суд се огласио стварно ненадлежним за решавање спора, пошто је тужилац накнадно вредност спора повио са 200.000 дин. на 236.000 динара, па је предмет уступио Окружном суду, који се исто огласио стварно ненадлежним.

Решавајући о сукобу надлежности, Врх. суд АПВ је утврдио стварну надлежност Среског суда, а из разлога:

Према чл. 34 ЗПП, када је за утврђивање стварне надлежности и састав суда меродавна вредност предмета спора, као вредност предмета спора узима се у обзир само вредност главног захтева. Камате, парнични трошкови, уговори казна и остала споредна тражења не узимају се у обзир, ако не чине главни захтев.

Главни тужбени захтев је у овом спору признање права власништва, успоставе пређашњег зпн. стања и предаја спорних некретнина тужиоцу.

Уз овај главни захтев тужилац је накнадно поставио проширењем тужбе споредно тражење, да му тужени плати на име измакле добити због бесправног коришћења спорне земље. Јасно је да ово споредно тражење тужиоца није самостално, јер уколико буде одбијен његов главни тужбени захтев самим тим

отпада као неосновано и ово споредно тражење тужиоца.

Пошто вредност спора главног тужбеног захтева не прелази 200.000 дин. то је Срески суд надлежан да овај спор суди.

Ако је поштени држалац уложио корисне инвестиције у ствар њему припада накнада по садашњој вредности ствари. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 161/1958).

Окружни суд је уважио тужбени захтев тужитеља те је раскинуо уговор о издржавању, али је уважио противтужбу и обвезао тужитеља да исплати туженом 533.691 дин. као и трошкове.

Жалбу је поднео тужитељ. Жалба је уважена, I. ст. пресуда укинута, а из разлога:

I. ст. суд је уважио протутужбу тужених и тужитеља обвезао на плаћање свих издатака за извршене инвестиције на тужиоцевом делу куће које је овај наводно имао. Међутим, по правним начелима имовинског права ако је поштени држалац имао трошкове који су били потребни да се сачува суштина ствари, или ако је уложио корисне инвестиције у ствар, њему припада накнада по садашњој вредности. Према томе, није од битног значаја номинални износ инвестиција, већ садашња вредност ствари односно разлика у вредности између садашње вредности ствари без инвестиција и садашње вредности ствари са инвестицијама.

Битна је повреда правила поступка ако суд закључи главну расправу пре него што је добио налаз анализе крви родитеља ако је та анализа била одређена. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 146/1958).

I. ст. суд је одбио тужбени захтев тужитељице да се тужени утврди за природног оца њеног детета.

Тужитељица је поднела жалбу, која је уважена, I. ст. пресуда укинута, а из разлога:

I. ст. суд је одбио тужбу из два разлога:

а) што је анализом крви детета матере и туженог искључено очинство туженог, и

б) што I. ст. суд и на основу осталих изведених доказа није стекао уверење да је тужени природни отац млдб. детета.

Када је I. ст. суд по предлогу парн. странака закључио расправу а одредио

да се изврши вештачење анализом крви матере детета и туженога у циљу искључења очинства, онда је тиме повређено одредбе парничног поступка.

Тачно је да према чл. 293 ст. 2 ЗПП веће може одлучити да гл. расправу закључи и пре но што је предмет тако расправљен да се може донети одлука, али то може учинити веће само у следећа 2 случаја:

а) када је остало да се прибаве извесни списи који садрже доказе потребне за одлучивање, или

б) ако треба сачекати записник о доказима изведеним од замољеног судије, а странке одустану од расправљања о тим доказима или веће сматра да то расправљање није потребно. Према томе, I. ст. суд је погрешно када је закључио гл. расправу пре но што је извео доказ вештачењем анализом крви родитеља и детета у циљу евент. искључења очинства туженог, јер, то није законом овлашћен учинити ни на тражење парничних странака, јер се тиме вређа начело непосредности. У томе је I. ст. суд учинио битну повреду одредаба парничног поступка која је могла бити од утицаја на доношење законите и правилне одлуке — чл. 343 ст. 1 ЗПП.

У супротности је са уставним начелом ФНРЈ да лице које је за време окупације навршило 18 година живота није пунољетно. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 151/1958).

I. ст. суд је одбио тужбу да утврди постојање уговора о поклону и деоби, јер да покојни за време окупације није био пунољетан, иако је имао 19 година старости, пошто је за овакав уговор било потребно одобрење органа старатељства.

Тужилац је уложио жалбу, која је основана, те је I. ст. пресуда укинута, а из разлога:

I. ст. суд је повредио материјално право заузевши правно становиште да покојник није био пунољетан за време закључења уговора о поклону и деоби, мада је у то време имао 19 година. Окупаторски прописи сматрају се непостојећим на основу Закона о неважности правних прописа донетих пре 6 априла 1941 и за време окупације, а прописи предатне Југославије примењују се као техничка правна правила уколико нису у супротности са Уставом ФНРЈ и Уставима Народних република и другим позитивним прописима и ако нису у супротности са начелима уставног порет-

ка ФНРЈ. Имајући у виду ове цитиране прописе, очигледно је да је у супротности са начелима Уставног поретка ФНРЈ, а која се примењују од 6 априла 1941 године, да лица стара 18 година нису пословно способна тј. да се пунољетство стиче са 18 година. Према томе у конкретном случају за пуноважност предметних уговора није било потребно ни одобрење органа старатељства, па ни одобрење старатеља.

Међутим за пуноважност уговора о поклону потребно је било да постоје општи услови за пуноважност те врсте облигационих уговора, као и општи услови за ваљаност уговора, а те околности нису рашчишћене у I. ст. поступку на убедљив начин, па је зато ваљало I. ст. пресуду укинута.

Парнични трошкови се могу досудити само ако је суду предат попис трошкова. — Допуна жалбе је могућа само у оквиру рока жалбе. (Врх. суд АПВ, бр. Гж. 1322/1957).

Тужена је против I. ст. пресуде о разводу брака поднела жалбу и у погледу недосуђених јој парничних трошкова.

Жалба је као неоснована одбијена, а из разлога:

Одлука о парничним трошковима не може се преначити у корист тужене јер тужена није приложила списима попис трошкова, а о накнади трошкова суд ређени захтев странке, с тим да је одлучује на основу чл. 153 ЗПП-на од странка дужна у захтеву одређено да наведе трошкове за које тражи накнаду.

Подносак тужене (допуна жалбе) није се могао узети у обзир, јер је поднет по истеку строгог рока за жалбу.

Родитељ који је користио некретности детета дужан је да допринеси издржавању детета. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 131/1958).

Окружни суд је развео брак, али је одбио захтев матере, којој је дете поверено на васпитање и издржавање, да обвезе оца-туженика да допринеси издржавању, јер да је дете старо 17 година, да има своје некретности и као ученик у привреди плату.

Тужитељица је поднела жалбу, која је основана, I. ст. пресуда укинута, а из разлога:

Уколико је тужени користио некретности млад. детета у површини од 6 кј. и 300 кв. хв. све до 17 децембра 1957 године, у том случају је дужан да уче-

ствује у трошковима издржавања детета до скидања новог рода, уколико дете нема довољно сопствених прихода.

Јавни правобранилац може заступати само она правна лица која су набројана у Закону о јавн. правобраниоштву. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 105/1958).

У парници је Јавни правобранилац заступао Спортско друштво и једно пољопривредно добро.

Поводом жалбе, Врх. суд је донео решење:

И. ст. суд ће по службеној дужности рашчистити питање заступања сатранака учесника у овоме спору. Наиме, по чл. 1 Закона о јавном правобраниоштву правобранилац заступа само она правна лица која су набројана у томе пропису, према томе треба рашчистити питање заступања туженог спортског друштва и тужене пољопривредне економије.

Неоснован је приговор пресуђене ствари подигнут у спору покренутом ради регулисања имовинских односа између брачних другова ако је пре ступања на снагу Закона о регулисању тих односа тужба већ била одбијена. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 1259/1957)

И. ст. суд је одбио приговор пресуђене ствари, јер је утврдио да је ранијом пресудом, која је донесена пре ступања на снагу Закона НРС о регулисању имовинских односа брачних другова, одбијен био тужбени захтев, те је стао на становиште да се приговор пресуђене ствари не може подићи.

Тужени је поднео жалбу, која није основана, а из разлога:

Када је одбијена тужба тужитељице ради поделе заједничке тековине из разлога што је њена тужба преурањена, јер није донет Закон НРС о регулисању имовинскоправних односа брачних другова за бракове склопљене пре доношења Осн. Закона, о браку, тиме тужитељица није лишена да остварује то своје право онда када републичким законом буду донешени одговарајући прописи, који ће регулисати имовинскоправне односе брачних другова из бракова склопљених пре ступања на снагу ОЗБ-а.

Застарелост потраживања се не може узети у обзир из службене дужности. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 414/57).

И. ст. суд је застарелост потраживања узео у обзир из службене дужности.

Тужитељ је уложио жалбу која је основана, и И. ст. пресуда укинута, а из разлога:

Према пропису чл. 11 Закона о застарелости потраживања суд се не може базирајући на застарелост ако се дужник није на њу позвао. Пошто се тужени у поступку пред И. ст. судом није позвао на застарелост то је И. ст. суд погрешно када је застарелост узео у обзир и применио по службеној дужности.

Ако у изјавама туженика постоји противречност не може се донети пресуда на основу признања. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 382/1957).

И. ст. суд је донео пресуду на основу признања.

Тужени је уложио жалбу, која је основана и И. ст. пресуда укинута, и из разлога:

И. ст. пресуда донета је у облику пресуде на основу признања. Међутим, у конкретном случају није било места доношењу пресуде на основу признања, јер је тужени изјавио на расправи од 23 нов. 1956 г. да остатак кукуруза није испоручио „јер је прошле године био кукуруз слабог квалитета и кварно се па му филијала „Житопромета“ није хтела да прими сав кукуруз већ га је са једним колима вратила кући“. У овој изјави туженика садржана је и његова мериторна одбрана, јер ако је кукуруз био слабог квалитета без његове кривице, или ако је „Житопромет“ неосновано одбио да прими кукуруз, у том случају настаје таква правна ситуација која евентуално може да послужи за доношење друге одлуке, па евент. и одлуке о одбијању тужбеног захтева. И. ст. суд је био дужан да провери чињенице које је тужени изнео а које у суштини чине његову мериторну одбрану и да зависно од утврђеног чињеничног стања донесене и одговарајућу одлуку. У том светлу треба схватити значај осталих туженикових изјава па и значај његове изјаве „да по одбитку оне количине кукуруза, коју је испоручио, тужбени захтев на остатак признаје“.

Наиме, између првог дела туженикових изјава и његове изјаве о признању постоји противречност а суд је био дужан ту противречност да отклони на тај начин што је требало да упозори туженика на постојање противречности у његовој изјави и да утврди шта он у ствари жели: наиме да ли се он жели мериторно да брани или пак жели да призна један део тужбеног захтева.

ИЗ КЊИГОВОДСТВА КОМОРЕ

Позивају се сви адвокати да на тек. рачун Адвокатска комра у АПВ број 151-11 фил. Народне банке у Новом Саду, уплате по 400 динара 6643-292

на име доприноса за два смртна случаја адвоката др. Павла Вујевића из Сомбора и Милорада Матејића из Суботице.

Књиговодство АК у АПВ

ИЗ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У АПВ

1. Објављује се да је решењем бр. 29170 од 6 јуна 1958 године Покрајински секретаријат за унутрашње послове АПВ одобрио оснивање и рад, према поднетим правилима и програму рада, УДРУЖЕЊА АДВОКАТСКИХ ПРИПРАВНИКА ВОЈВОДИНЕ са седиштем у Новом Саду, и са подручјем делатности на територији Аутономне Покрајине Војводине.

2. Решењем бр. 254/1958 брисан је из именика адвоката АК у АПВ др. Павле Вујевић б. адвокат из Сомбора, услед смрти, те је за преузимаатеља његове адв. канцеларије одређен адвокат др. Павле Блажевац из Сомбора.

3. Решењем бр. 258/1958 брисан је из именика адвоката АК у АПВ др. Кулаи Дезидер, адвокат из Сомбора, због пензионисања, а за преузимаатеља његове адв. канцеларије одређен је Никола Бргл, адвокат из Сомбора. Узето је на знање да др. Кулаи Дезидер задржава чланство у Фонду посмртнине ове Коморе, под условом испуњавања обавеза према Фонду.

4. Решењем бр. 272/1958 брисан је из именика адвоката АК у АПВ Милорад Матејић, б. адвокат из Суботице, услед смрти, а за преузимаатеља његове канцеларије одређен је адвокат Милош Радуновић, из Суботице.

5. Извештавају се адвокати и адв. приправници да су готове нове легитимације за адвокате и адв. приправнике. Адвокати и адв. приправници који немају легитимације треба да се обрате Комори са захтевом ради издавања легитимације. Уз захтев доставити фотографију. Адвокати и адв. приправници који желе старе легитимације да замене могу исто тражити, уз повратак старе легитимације и достављање једне нове фотографије. Легитимацији је цена 120 динара.

Адвокатска комора у АПВ

„ГЛАСНИК” излази сваког месеца. / Издавач и власник: Адвокатска комора за АПВ, Нови Сад, Змај Јовина 20. / Уређује Одбор. / Одговорни Уредник: Ботић Милорад, адвокат Нови Сад, Народних хероја бр. 6. / Текући рачун код Народне банке 151-11-3-403. / Штампарија „Коста Шокица” Нови Сад.

